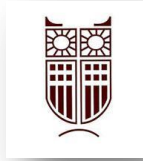

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μεταπτυχιακή διατριβή

**‘Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG’s) Agenda 2030: Η εφαρμογή
των στόχων 12, 14, και 15 της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ελλάδα’**

Έλλη- Μαρία Κρητικού

Αθήνα

2019

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ραυτόπουλος Ευάγγελος, Ομότιμος καθηγητής Διεθνούς Δικαίου (Επιβλέπων)

Καραγεώργου Βασιλική, Επίκουρη καθηγήτρια Ευρωπαϊκού Διοικητικού Δικαίου

Καΐλης Αλέξανδρος, Δρ. Διεθνούς Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Copyright© Κρητικού Έλλη Μαρία, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της μεταπτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό θα πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση μεταπτυχιακής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ακρωνύμια

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΥΕΠΦ Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου

ΣΒΑ Στόχοι(-ος) Βιώσιμης Ανάπτυξης

ΣΑΧ Στόχοι(-ος) Ανάπτυξης Χιλιετίας

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΑ Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης

ΟΔΠΖ Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών

ΤΚΣ Τόποι Κοινοτικής Σημασίας

SDG Sustainable Development Goal(s)

MDG Millenium Development Goal(s)

UNCLOS United Nations Convention on the Law of the Sea

CBD Convention on Biological Diversity

UNFCCC United Nations Framework Convention on Climate Change

UNCCD United Nations Convention to Combat Desertification

CITES Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

ICZM Integrated Coastal Zone Management

MSP Maritime Spatial Planning

NMSPS National Maritime Spatial Planning Strategy

COP Convention of Parties

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ακρωνύμια.....	2
Περίληψη (Λέξεις κλειδιά)	4
Abstract (Key words).....	6
Εισαγωγή	8
ΜΕΡΟΣ Α΄ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	10
Κεφάλαιο 1 ^ο : Απαρχές έννοιας Βιώσιμης Ανάπτυξης	10
Κεφάλαιο 2 ^ο : Αναπτυξιακοί Αναπτυξιακοί Στόχοι Χίλιετίας και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.....	16
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση και Agenda 2030.....	28
ΜΕΡΟΣ Β΄ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ AGENDA 2030 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	33
Κεφάλαιο 1 ^ο : Η Υλοποίηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα.....	33
Κεφάλαιο 2 ^ο : Οι ΣΒΑ 12, 14 και 15 της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ στην Ελλάδα.....	37
Συμπεράσματα	697
Βιβλιογραφία	69

Περίληψη (Λέξεις κλειδιά)

Μέσω της εξέλιξης της τεχνολογίας και της επιστήμης και της ευημερίας της παγκόσμιας οικονομίας στην πάροδο των χρόνων, ο όρος ανάπτυξη προέκυπτε από τη συνεχή ανέλιξη του ανθρώπου, τη δημιουργία νέων και πιο ισχυρών κοινωνικών δομών και συνεργασίας μεταξύ αυτών οδηγώντας τους στην οικονομική ανάπτυξη. Μετά την περίοδο όμως της απο- αποικιοποίησης και την ανάδειξη νέων ανεξάρτητων κρατών έγινε φανερό πως οι ανάγκες πλέον των ανθρώπων ήταν διαφορετικές για την επίτευξη της ανάπτυξής τους, δημιουργώντας ένα ρήγμα μεταξύ των αποκαλούμενων αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Έτσι λοιπόν η δεκαετία του 1990 περιγράφεται περισσότερο ως μια δεκαετία με έμφαση στην κοινωνική ανάπτυξη ιδιαίτερα των χωρών του λεγόμενου τρίτου κόσμου και την κάλυψη του κενού που δημιουργήθηκε, προσφέροντας βοήθεια πλέον και οι αναπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Εργαλείο για την ανάπτυξη αυτή υπήρξαν οι Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας (Millennium Development Goals- MDG's), οι οποίοι στόχευαν στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση διεθνών ζητημάτων, όπως η εξάλειψη της φτώχειας. Για πρώτη φορά εμφανίστηκαν μετρήσιμα μεγέθη (ποσοστά, αριθμοί) και καθίστατο δυνατό κυρίως στους αναπτυσσόμενους να καταγράφουν τα αποτελέσματά τους. Μέσω της πρωτοβουλίας αυτής του ΟΗΕ θεσπίστηκαν 8 στόχοι με ένα χρονικό πρόγραμμα επίτευξης έως το 2015. Μετά το 2015 και ως εξέλιξη των πολιτικών για την ανάπτυξη των MDG's στα επόμενα 15 χρόνια παρουσιάστηκαν οι 17 Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Sustainable Development Goals- SDG's). Με έμφαση στις ποικίλες εθνικές φύσεις, πολιτικές, δομές και επίπεδα ανάπτυξης προάγεται η βιώσιμη ανάπτυξη και η ενσωμάτωση των τριών διαστάσεων της: κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική. Παράλληλα η βιώσιμη ανάπτυξη προάγει τη συνοχή και διασύνδεση των σχετικών με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης κυβερνητικών και τομεακών πολιτικών, καθώς επίσης και νομοθετικών πλαισίων.

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο την ανάδειξη της σημασίας της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται και λειτουργεί ως εργαλείο στις πολιτικές των κρατών και εν προκειμένω της Ελλάδας βάσει μιας κοινής αντιμετώπισης και προσέγγισης του οικονομικού, κοινωνικού και

περιβαλλοντικού πυλώνα που τις διέπει. Με επίκεντρο το στόχο 12 για τη Διασφάλιση Βιώσιμης Κατανάλωσης και Μεθόδων Παραγωγής, το στόχο 14 για την Προστασία και Χρήση βιώσιμων τρόπων για τους ωκεανούς, θάλασσες και θαλάσσιους πόρους για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς επίσης και το στόχο 15 για την Προώθηση βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών, την καταπολέμηση της ερημοποίησης και την αναστροφή υποβάθμισης εδάφους και βιοποικιλότητας, καθώς επίσης έπειτα από ειδικότερη μελέτη της Εθνικής Έκθεσης Αξιολόγησης των SDG's της Ελλάδας (Ιούλιος 2018) λαμβάνονται πληροφορίες για την εφαρμογή των στόχων αυτών στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα γίνεται περαιτέρω μελέτη για τις κυβερνητικές πολιτικές και το θεσμικό μηχανισμό που υπάρχουν στην Ελλάδα για την ολοκληρωμένη και προσοδοφόρα εφαρμογή των παραπάνω στόχων βιώσιμης ανάπτυξης με έμφαση στο περιβαλλοντικό μέρος, όπως επίσης θα αναλυθεί και με ποιον τρόπο συμμετέχουν τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, τα μέσα εφαρμογής που χρησιμοποιούνται και η καινοτομία της Ελλάδας στη γενικότερη εφαρμογή των SDG's.

Λέξεις κλειδιά: Βιώσιμη Ανάπτυξη, ΣΒΑ, ΣΑΧ, Ελλάδα, ΕΕ, Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης, Agenda 2030, Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 12,14,15

Abstract (Key words)

Through the advancement of technology and science and on over the years of prosperity of the global economy, the term growth resulted from the continued evolution of man, the creation of new and more powerful social structures and cooperation between them leading to economic growth. But after the period of apodecolonization and the emergence of new, independent states, it became clear that the needs of most people were different for the attainment of their development, creating a rift between the so-called developed and developing countries. That is why the 1990s has being described more as a decade of focusing on social development, particularly the countries of the so-called third world and the aim to fill the gap which was created, offering more help to developing countries.

The tool for development was the Millennium Goals (Millenium Development Goals- MDG's), which aimed at taking measures to address global issues such as poverty eradication. For the first time appeared measurable terms (percentages, numbers) and it was possible particularly for the developing countries to record their results. Through this initiative, the UN established eight goals with a time reaching program until 2015. After 2015 the MDGs were evolved and in 2015 were presented 17 new Goals for Sustainable Development (Sustainable Development Goals- SDG's). Emphasizing on diverse national life, policies, structures and levels of development sustainable development was promoted and the integration of the three dimensions: social, economic, environmental. In parallel sustainable development promotes cohesion and interconnection related to the objectives of sustainable development of governmental and sectoral policies, as well legal frameworks.

This paper aims to highlight the importance of sustainable development and how it reflects and acts as a tool in the policies of the states and here in Greece on the basis of a shared vision and approach to economic, social and environmental pillar of governs. By focusing on the SDG 12 for Ensuring Sustainable Consumption and Production Methods, the SDG 14 for the Conservation and Sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development, as well as the SDG 15 for the Protection, Restoration and Promotion of sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss, as well as following a specific study of the

Voluntary National Review on the Implementation of the Agenda 2030 for Sustainable Development (July 2018) that provides information on the implementation of these objectives in Greece. Specifically a further study has been made on governmental policies and institutional arrangements that exist in Greece for the integrated and profitable application of these sustainable development objectives with emphasis on the environmental sector. It will also be analyzed and how they engage the various stakeholders, the means of implementation that are being used as well as the innovation of Greece to the general implementation of SDG's.

Keywords: Sustainable Development, SDG, MDG, Greece, EU, Voluntary National Review, Agenda 2030, Sustainable Development Goal 12, 14, 15

Εισαγωγή

Με την εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών, την εμφάνιση των μοντέλων της οικονομικής ανάπτυξης και την επιθυμία των ανθρώπων για ανέλιξη, εμφανίστηκαν παράλληλα ποικίλες δυσκολίες. Εφαλτήριο για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών υπήρξε η θέληση των κρατών, τα οποία έπειτα από συνδιασκέψεις και προτροπές μαζί έδωσαν το έναυσμα για ένα καλύτερο μέλλον. Από κοινού λοιπόν με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, εφεξής ΟΗΕ, τον οποίο δημιούργησαν για την κοινωνική και οικονομική τους ευημερία μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν εμπόδια τα οποία προέκυψαν, ιδιαίτερα μετά την από- αποικιοποίηση και την ανάδυση νέων κρατών στο προσκήνιο, τα λεγόμενα αναπτυσσόμενα. Μέσω παγκόσμιων συνδιασκέψεων με πρωτοβουλία των κρατών, έγιναν προσπάθειες να λυθούν για πρώτη φορά παγκόσμια προβλήματα όπως η φτώχεια και η πείνα και ιδιαίτερα με την υιοθέτηση μιας σειράς Αναπτυξιακών Στόχων Χιλιετίας, εφεξής ΣΑΧ, όπως ονομάστηκαν. Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας για πρώτη φορά αναγνώρισαν σημαντικά διεθνή προβλήματα όπως η φτώχεια και θέτοντάς τα στην αναπτυξιακή agenda τα μετέτρεψαν σε παγκόσμια ανησυχία. Μέσω της οικουμενικής συνεργασίας των κρατών επετεύχθη σε μεγάλο βαθμό η εκπλήρωση των στόχων, καθώς και απεικονίζοντας για πρώτη φορά μετρήσιμα μεγέθη, δόθηκαν πληροφορίες για την κατάσταση των χωρών. Λίγο πριν το τέλος της προθεσμίας των ΣΑΧ ξεκίνησαν συζητήσεις και διαπραγματεύσεις για το τι θα γίνει μετά το 2015. Τα κράτη λοιπόν κατέληξαν στην υιοθέτηση της Agenda 2030 και των 17 νέων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, εφεξής ΣΒΑ, με χρονικό περιθώριο από το 2015-2030. Χωρίς πλέον να υπάρχει ιεράρχηση των στόχων με απόλυτη ισότητα τέθηκε η αντιμετώπιση διεθνών ζητημάτων βάσει των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης (κοινωνικός, οικονομικός, περιβαλλοντικός), καθώς και της προάσπισης της ειρήνης και της διεθνούς συνεργασίας.

Στην παρούσα εργασία μελετάται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτή αναπτύχθηκε για πρώτη φορά, καθώς επίσης η σημαντικότητά της και η εξέλιξή της, θέτοντας όμως στο επίκεντρο την Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα τους τρόπους που ενσωματώνει τη βιώσιμη ανάπτυξη στην πολιτική και τη νομοθεσία της. Πιο συγκεκριμένα λαμβάνοντας υπόψη τον περιβαλλοντικό πυλώνα, ο οποίος κατηγοριοποιήθηκε περισσότερο στους ΣΒΑ (από έναν στόχο στους ΣΑΧ αναλύθηκε

σε επιμέρους ανεξάρτητους στους ΣΒΑ) γίνεται μια ανάλυση της εφαρμογής των ΣΒΑ 12 (Διασφάλιση Βιώσιμης Κατανάλωσης και Μεθόδων Παραγωγής), 14 (Διατήρηση και Βιώσιμη χρήση των Ωκεανών, των Θαλασσών και των Θαλάσσιων Οικοσυστημάτων) και 15 (Προώθηση Βιώσιμης Χρήσης των Χερσαίων Οικοσυστημάτων και Δασών, Καταπολέμηση της Ερημοποίησης, Αναστροφή Υποβάθμισης Εδάφους και Βιοποικιλότητας) στην Ελλάδα.

Ειδικότερα στο *Μέρος Α'* γίνεται μια ευρύτερη ανάλυση της ανάπτυξης της πορείας του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος. Σημαντικό στοιχείο υπήρξε η ένταξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και η ολοκληρωμένη ενσωμάτωσή της στο Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας τα βασικά της συστατικά στην εξέλιξή του. Απόρροια της υιοθέτησης της βιώσιμης ανάπτυξης στο Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος υπήρξε η υιοθέτηση της Agenda 2030 και των 17 της ΣΒΑ, τα οποία αποτελούν τη μετεξέλιξη των ΣΑΧ για την πρώτη οργανωμένη συλλογική πρωτοβουλία των κρατών παγκοσμίως στην αντιμετώπιση σημαντικών διεθνών προβλημάτων. Σε συνάρτηση με το Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος βρίσκεται επίσης και η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία κατέχει σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση της Agenda 2030 και των 17 της ΣΒΑ αλλά και στην ανάπτυξη δικών της πολιτικών και νομοθεσίας σχετικά με την προστασία και την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος, σε όλα τα επίπεδα.

Στο *Μέρος Β'* παρουσιάζεται η υλοποίηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα, αναφορικά με τους βασικούς μηχανισμούς ενσωμάτωσής τους και της Agenda 2030 στην εθνική νομοθεσία και πολιτική, τα μέσα εφαρμογής, καθώς και οι διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης που ακολουθούνται. Στο τέλος του δεύτερου μέρους γίνεται ειδικότερη ανάλυση των ΣΒΑ 12, 14, 15, με έμφαση στον περιβαλλοντικό πυλώνα, και ως προς τις πολιτικές δράσεις και τη νομοθεσία με τις οποίες εφαρμόζονται στην Ελλάδα.

Τέλος γίνεται μια συζήτηση με συμπεράσματα αναφορικά με την εφαρμογή ή μη των ΣΒΑ στην Ελλάδα και ειδικότερα των προαναφερθέντων.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Κεφάλαιο 1^ο

Απαρχές έννοιας Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η ανησυχία για τα περιβαλλοντικά προβλήματα της ρύπανσης και της κλιματικής αλλαγής, που δημιούργησε η οικονομική ανάπτυξη και τα οποία έγιναν πλέον γνωστά από τις μη αναστρέψιμες επιπτώσεις της βιομηχανικής επανάστασης, δεν προέκυψε στιγμιαία. Η ανάγκη εμφάνισης ενός πιο οργανωμένου και ολοκληρωμένου συντονισμού για την ευαισθητοποίηση και την ανάληψη δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο καθίστατο πλέον απαραίτητη. Για αυτόν τον λόγο ξεκίνησε η συλλογική προσπάθεια των κρατών για τη δημιουργία ενός Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος, τα οποία κράτη μέσω κυρίως τεσσάρων παγκόσμιων διασκέψεων για το Περιβάλλον υιοθέτησαν κείμενα διακηρυκτικού (soft law) χαρακτήρα και σχέδια δράσης, αλλά και σημαντικές διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της προστασίας του¹. Το Διεθνές Δίκαιο Περιβάλλοντος εξελίσσεται συνεχώς ως διακριτό σύστημα δικαίου με την ιδιάζουσα φύση του ως διαδικασία διακυβέρνησης διεθνούς κοινού συμφέροντος και ασκείται προγραμματικά ως καθεστωτική πλουραλιστική διακυβέρνηση σε παγκόσμιο επίπεδο και σε περιφερειακό με σκοπό τη διαρκή και ολοκληρωμένη προστασία και την ορθόνομη (equitable) διαχείριση του περιβάλλοντος².

Πρώτη φάση της ανάπτυξης του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος αποτελεί η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, η οποία έλαβε χώρα το 1972 έπειτα από πρωτοβουλία του ΟΗΕ με τη συμμετοχή αντιπροσώπων 113 κρατών, 40 διακυβερνητικών οργανισμών και 600 παρατηρητών από 250 μη Κυβερνητικές Οργανώσεις³. Σημαντικό επίτευγμα αποτέλεσε η Διακήρυξη των ΗΕ για το ανθρώπινο περιβάλλον,

¹ Τσάλτας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία• Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017

² Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

³ Συνδιάσκεψη Στοκχόλμης, 1972: <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/humanenvironment>

η οποία πρόκειται για το πρώτο δυναμικό διεθνές κείμενο που προσπαθεί να προσεγγίσει την κατάσταση του γήινου περιβάλλοντος μέσα από την ανθρωποκεντρική του διάσταση και τις προτεινόμενες πολιτικές της διεθνούς κοινότητας για την προστασία και την ορθολογική του διαχείριση⁴. Σε πλήρη συνάρτηση με την Διακήρυξη των ΗΕ για το ανθρώπινο περιβάλλον υιοθετήθηκε θεσμικά για την εφαρμογή της το Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, αποτελώντας μια θεσμική αναβάθμιση των εν λόγω διακηρυκτικών κειμένων. Τα πρώτα συνολικά σχέδια δράσης κάνουν λοιπόν την εμφάνισή τους εκείνη την περίοδο και εγκαθιδρύουν την πολύ-πειθαρχική περιεκτική προσέγγιση της προστασίας του περιβάλλοντος, στην οποία εντάσσεται και η νομική ρύθμιση⁵. Ειδικότερα στη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης 1972 αναφέρεται πως κάθε σχέδιο δράσης έχει τρία συστατικά στοιχεία: την παρακολούθηση, την διαχείριση και τα υποστηρικτικά μέτρα, ενώ στην πράξη αναπτύσσονται τα σχέδια δράσης, κυρίως με τη δράση ενός απόλυτα εξειδικευμένου θεσμού του ΟΗΕ που αφορά στο Πρόγραμμα των ΗΕ για το Περιβάλλον (UNEP)⁶⁷, τα οποία και τυποποιούν την πολύ-πειθαρχική περιεκτική προσέγγιση προβάλλοντας σε πέντε συνθετικά στοιχεία: περιβαλλοντική εκτίμηση, περιβαλλοντική διαχείριση, νομικό, θεσμικό και οικονομικό στοιχείο, προάγοντας την παράλληλη ανάπτυξη νομικών και τεχνικών συνθετικών⁸. Αναφορικά με την περίοδο εκείνη αναπτύσσονται και τα πρώτα συμβατικά περιβαλλοντικά καθεστώτα, τα οποία αν και διαμορφώνονται εσωτερικά σύμφωνα με τις παραδοσιακές διεθνείς συνθήκες, αρθρώνονται σε διαδικασία δύο βημάτων: Σύμβαση- Πλαίσιο με Εκτελεστικά Πρωτόκολλα ή Παραρτήματα⁹, έτσι ώστε να είναι πιο ευέλικτα και να

⁴ Τσάλας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία • Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017, σελ. 69

⁵ Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

⁶ Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των ΗΕ για το Περιβάλλον (UNEP): <https://www.unenvironment.org/>

⁷ Για την ευρύτερη περιβαλλοντική συνεργασία μεταξύ των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 'Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)' του κ. Ραυτόπουλου, θεσμοποιείται και η διεθνής περιβαλλοντική συνεργασία με διεθνείς περιβαλλοντικούς οργανισμούς και διεθνείς καθεστωτικές οργανικές ενώσεις, που αναδύονται μέσα από πολυμερείς (παγκόσμιες ή περιφερειακές) συμφωνίες, καθώς επίσης και η σημαντικότητα του περιβάλλοντος που ενσωματώνεται πλέον στο λειτουργικό πεδίο των υπάρχοντων διεθνών οργανισμών (όπως UNEP) στην ανάπτυξη του Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου.

⁸ Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

⁹ Η καθιέρωση αυτής της τεχνικής Σύμβασης- Πλαίσιο με Εκτελεστικά Πρωτόκολλα εγκαινιάστηκε ήδη από το 1976 στο πλαίσιο της Σύμβασης Βαρκελώνης για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη Ρύπανση και των Εκτελεστικών της Πρωτοκόλλων. Βλ. Ραυτόπουλος Ευ.,

προσαρμόζονται πιο εύκολα στις εξελίξεις, μέσω της εξειδικευτικής διαδικασίας επίτευξης consensus σε διασύνδεση με το πεδίο αναφοράς της¹⁰. Δηλωτικής σημασίας κατέχουν βέβαια τα κράτη, όπως και διατυπώνονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους όσον αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα, προωθώντας και νέες σχετικές διαδικασίες για την εφαρμογή περιβαλλοντικών προτύπων (Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, Πρόσβαση στην Πληροφόρηση). Όπως επίσης αναφέρεται στο άρθρο του κ. Ραυτόπουλου 'Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)' οι πράξεις διεθνών οργανισμών και διεθνών καθεστωτικών οργάνων (όπως Αποφάσεις, Κατευθυντήριες Γραμμές και Συστάσεις) αλλά και μη δεσμευτικών κειμένων προσδίδουν κύρος αποτελώντας μια συναινετική εξέλιξη και εφαρμογή του νομοθετικού σκοπού στα υπάρχοντα αλλά και στα μελλοντικά παγκόσμια και περιφερειακά περιβαλλοντικά συμβατικά καθεστώτα. Παρόλη όμως την ανάπτυξη των Σχεδίων Δράσης σε τεχνικό διαχειριστικό επίπεδο, υφίστατο ακόμη η αδυναμία έκφρασης και ενσωμάτωσης στο νομικό θεσμικό επίπεδο των συμβατικών καθεστώτων.

Κατά τη Δεύτερη Φάση ανάπτυξης του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος δίνεται έμφαση πλέον στην εξέλιξη της ρύθμισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων βάσει της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Ειδικότερα το κείμενο της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED)¹¹ με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον»¹² (γνωστό και ως Έκθεση Brutland), θα αποτελέσει και τη θεωρητική βάση του κειμένου που θα υιοθετηθεί στη Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992 με τη μορφή του προγράμματος δράσης για τον 21^ο αιώνα Agenda 21. Στην Έκθεση αυτή, διατυπώνεται ο πλέον διαδεδομένος ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης (καθώς δεν έχει

Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Μεσόγειος ή Plus Ultra Ο κύκλος των Αποβλήτων, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014

¹⁰ Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

¹¹ World Commission on Environment and Development (WCED): <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wced>

¹² Το 1984 τα Ηνωμένα Έθνη αποφάσισαν την σύγκλιση μιας επιτροπής 23 εκπροσώπων από τις αναπτυσσόμενες αλλά και τις αναπτυσσόμενες χώρες, με σκοπό να καθοριστούν μακροπρόθεσμες στρατηγικές για την προστασία του περιβάλλοντος, σε παγκόσμιο επίπεδο. Τρία χρόνια αργότερα, το 1987, η Παγκόσμια αυτή Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη θα εργαστεί επί τέσσερα χρόνια για να καταλήξει σε ένα ιστορικό κείμενο με τίτλο 'Το Κοινό μας Μέλλον'. Βλ. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, 1987: https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwiKnfbV6-mAhUCQhUIHbewCVYQFjABegQIAxAB&url=https%3A%2F%2Fsustainabledevelopment.un.org%2Fcontent%2Fdocuments%2F5987our-common-future.pdf&usg=AOvVaw293_rr5E8NxDbhKDKPVja0e

καθοριστεί ρητώς ένας συγκεκριμένος ορισμός μέχρι σήμερα), πως βιώσιμη ανάπτυξη νοείται ως «η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»¹³. Άμεσο αποτέλεσμα της Έκθεσης Brundtland ήταν η σύγκλιση, από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, της Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992. Τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Διάσκεψης αυτής, ήταν η υιοθέτηση του ορισμού της Βιώσιμης Ανάπτυξης, όπως αυτός είχε διατυπωθεί στην έκθεση Brundtland, η Διακήρυξη του Ρίο, το πρόγραμμα δράσης για τον 21^ο αιώνα (Agenda 21) και η Δήλωση Αρχών μη δεσμευτικού χαρακτήρα για μια παγκόσμια συμφωνία για τη διαχείριση, τη διατήρηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη των Δασών όλων των τύπων. Άρρηκτα συνδεδεμένες με τη συνδιάσκεψη του Ρίο αποτελούν και τρεις σημαντικές παγκόσμιες συμφωνίες: η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα¹⁴, η Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή¹⁵ και η Σύμβαση κατά της Απερήμωσης¹⁶. Ειδικότερα η Διακήρυξη των ΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη είχε ως στόχο «την απάλυνση του μη υποχρεωτικού χαρακτήρα των διακηρύξεων και τη μετουσίωσή τους σε κείμενα έντονου προγραμματικού χαρακτήρα, τα οποία στη συνέχεια επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν ως πολιτική βάση για τη μετεξέλιξή τους σε καθαρώς συμβατικά κείμενα»¹⁷. Αντικατοπτρίζοντας τον πυρήνα της χρηστής διακυβέρνησης και της προστασίας του περιβάλλοντος έχουν σκοπό την ολοκλήρωση και την ανάδειξη της σημασίας των τριών αλληλεξαρτώμενων και ισότιμων πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης Agenda 21, όπως περιγράφει ο κ. Ραυτόπουλος, αποτελεί ένα συνολικό σχέδιο δράσης για μια παγκόσμια ορθόνομη σύμπραξη (global equitable partnership) για την προστασία του περιβάλλοντος¹⁸. Πιο συγκεκριμένα προσπαθεί να μεταφράσει τη βιώσιμη ανάπτυξη νομικά είτε μέσω των ήδη υπαρχόντων συμβατικών περιβαλλοντικών καθεστώτων είτε μέσω της δημιουργίας νέων. Δηλωτικής σημασίας είναι η ενσωμάτωση των

¹³ Τσάλας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία • Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017, σελ. 78-79

¹⁴ Convention on Biological Diversity: <https://www.cbd.int/history/>

¹⁵ United Nations Convention on Climate Change: <https://unfccc.int/>

¹⁶ United Nations Convention to Combat Desertification: <https://www.unccd.int/convention/about-convention>

¹⁷ Τσάλας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία • Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017, σελ. 80

¹⁸ Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

αρχών στις περιβαλλοντικές συμβάσεις και ιδιαίτερα της αρχής της προφύλαξης, της αρχής ο ρυπαίνων πληρώνει, της αρχής κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης, της αρχής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, της αρχής της ολοκληρωμένης διαχείρισης ή της αρχής της χρήσης καλύτερων διαθέσιμων τεχνικών και καλύτερων περιβαλλοντικών πρακτικών, οι οποίες ενσωματώνονται απευθείας στη Διακήρυξη του Ρίο αλλά και στην Agenda 21 ως γενικές καθεστωτικές υποχρεώσεις των μερών, καθώς και αναφέρονται σε προοίμια συμβατικών καθεστώτων, στα Παραρτήματα ή ως αυτόνομα ειδικά συμβατικά περιβαλλοντικά καθεστάτα. Μέσω διατάξεων επίσης αναγνωρίζεται και θεσμικά για πρώτη φορά η υποχρέωση υποβολής εκθέσεων των Συμβαλλόμενων Μερών όσο και η αξιολόγηση της συμμόρφωσης τους με τα διεθνή καθεστωτικά συμβατικά κείμενα καθώς και συλλογικές καθεστωτικές πράξεις¹⁹. Προσδίδοντας έμφαση στις διεθνείς συνεργασίες και συνέργειες μεταξύ των κρατών για την σύνταξη και εφαρμογή συμβατικών καθεστώτων, αλλά και για τη διασύνδεση με τα υπόλοιπα συμβατικά περιβαλλοντικά καθεστάτα για την καλύτερη συνοχή μεταξύ αυτών, θεσμοποιείται επίσης και η συμμετοχή νέων διεθνών δρώντων και πολλές φορές η θεσμοποίηση προσλαμβάνει τη μορφή συμβουλευτικών καθεστωτικών οργάνων όπου τα κράτη και οι ΜΚΟ θεωρούνται ισότιμα μέλη στις διαπραγματεύσεις²⁰. Όπως περιγράφει και η αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο διεθνοποιείται και η εμπλοκή των πολιτών στα περιβαλλοντικά καθεστάτα μέσω της πρόσβασης στην πληροφορία και τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, καθώς και πρόσβασης στη δικαιοσύνη, δικαιώματα που κατοχυρώθηκαν με τη Σύμβαση Άαρχους το 1998²¹. Τέλος σημαντική δημιουργία υπήρξε και η ίδρυση δυο θεσμικών σωμάτων: η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη²² και το Παγκόσμιο Ταμείο για το Περιβάλλον²³.

Κατά την Τρίτη Φάση της ανάπτυξης του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος υπήρξε η παγκόσμια συνδιάσκεψη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη υπό την αιγίδα των ΗΕ, στην οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 100 αρχηγοί

¹⁹ Ραντόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

²⁰ Ραντόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

²¹ Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, Aarhus, Denmark, 25 June 1998. Βλ. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=en

²² Commission on Sustainable Development (CSD): <https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>

²³ Global Environment Fund: <http://www.globaleenvironmentfund.com/>

κρατών και κυβερνήσεων μαζί με εθνικούς αντιπροσώπους και χιλιάδες εκπροσώπους διακυβερνητικών και Μη Κυβερνητικών Οργανισμών. Σκοπός ήταν η αποτελεσματική εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα με τρόπο κοινωνικά ορθόνομο, όπως είχε εκφραστεί στη συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992. Υιοθετήθηκαν δύο σημαντικά κείμενα: η Πολιτική Διακήρυξη Γιοχάνεσμπουργκ και το Σχέδιο Εφαρμογής Γιοχάνεσμπουργκ. Ειδικότερα προσπάθησαν να προωθήσουν την πολύ-συμμετοχή (multi-stakeholder participation) και την ενθάρρυνση των συμπράξεων για την υποστήριξη της agenda 21 για την πληθυντική εφαρμογή των αρχών για την προστασία το περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης²⁴. Επίσης όπως περιγράφει ο κ. Ραυτόπουλος έγιναν προσπάθειες για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της συσσώρευσης, καθώς η ύπαρξη πολλαπλών χωριστών περιβαλλοντικών συμβατικών καθεστώτων δημιουργεί μια αυξανόμενη ελλειμματική συνολική περιβαλλοντική διακυβέρνηση, η οποία χρήζει βελτίωση σε πλευρές που αφορούν τον συντονισμό, τη συνεργασία και την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης, όπως και περιγράφονται στο ενδέκατο και τελευταίο κεφάλαιο του Σχεδίου Εφαρμογής Γιοχάνεσμπουργκ²⁵.

Δέκα χρόνια μετά το 2012 έλαβε χώρα η συνδιάσκεψη του Ρίο +20 υπό την οργάνωση του ΟΗΕ, στην οποία τονίστηκε το ζήτημα της «Πράσινης Οικονομίας»²⁶, για τους τρόπους δηλαδή με τους οποίους θα δοθεί έμφαση στους οικονομικούς τομείς που σχετίζονται με το περιβάλλον αλλά και στο ζήτημα ρύπανσης των ωκεανών. Υιοθετήθηκε επίσης ένα κείμενο μη δεσμευτικού χαρακτήρα 'Το Μέλλον που Θέλουμε'²⁷, το οποίο συμπεριλαμβάνει θεωρητικά επιβεβαιωμένες εκφράσεις, καθώς σε συνδυασμό με προτάσεις προγραμματικού χαρακτήρα για τη λήψη μελλοντικών μέτρων. Παράλληλα έγινε μια θεσμική αλλαγή, καταργώντας την Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία είχε ιδρυθεί το 1992 και στη θέση της ιδρύεται το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου²⁸.

²⁴ Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

²⁵ Τσάλλας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία • Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017, σελ. 99-100

²⁶ Σύμφωνα με τον ορισμό που προσδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτελεί τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού περιβαλλοντικού αποτυπώματος, μέσω της αποσύνδεσης της οικονομικής δραστηριότητας α) από εκπομπές άνθρακα, β) από την υλική κατανάλωση και γ) από τις εκροές.

²⁷ The Future We Want, Rio De Janeiro, 2012: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>

²⁸ High Level Political Forum: <https://hellenicaid.mfa.gr/diethnes-plaisio-kai-anaptyxiaki-politiki/oie/hlpf-2019-politiko-phoroum-upselou-epipedou.html>

Σήμερα, η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης έχει πια καθιερωθεί στον επιστημονικό αλλά και στον πολιτικό λόγο, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η διατήρηση του περιβάλλοντος, θεωρείται πλέον προϋπόθεση για την επιβίωση των ανθρώπινων κοινωνιών, αλλά και κρίσιμη παράμετρος για την ανάπτυξη, ενώ τονίζεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ προστασίας του περιβάλλοντος, κοινωνικής ευημερίας και οικονομικής αποδοτικότητας. Οι αλληλεξαρτώμενοι αυτοί τομείς αποτελούν και το τρίπτυχο της βιώσιμης ανάπτυξης και αντανακλώνονται στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, οι οποίοι αποτελούν τη συνέχεια του εγχειρήματος των Στόχων Ανάπτυξης της Χιλιετίας.

Κεφάλαιο 2^ο

Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας (ΣΑΧ- Millennium Development Goals)

Έπειτα από τις αναγνωρισμένες Δεκαετίες του ΟΗΕ (όπως η πρώτη Δεκαετία για το Νερό 1981- 1990), καθώς και μέσω του σκοπού του στην ανάπτυξη και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου σε όλο τον κόσμο, έγιναν προσπάθειες για την κλήση κρατών στη λήψη κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση διεθνών ζητημάτων. Όντας όμως διακηρυκτικά κείμενα με αφηρημένες έννοιες και προσεγγίσεις απεδείχθη δύσκολη η ανάληψη συντονισμένων ενεργειών για την καταστολή και εξάλειψη σημαντικών διεθνών προβλημάτων όπως η φτώχεια. Κατά τη διάρκεια όμως της δεκαετίας του 1990 και την εμφάνιση πλέον μετρήσιμων μεγεθών (ποσοστά, αριθμοί) ενισχύθηκαν οι ικανότητες των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών να καταγράφουν τα αποτελέσματά τους στην πορεία τους για ανάπτυξη. Σε μια περίοδο, λοιπόν, κατά την οποία η ανάπτυξη των κρατών (με ιδιαίτερη μνεία στους αναπτυσσόμενους) κατείχε πρωταρχικό ρόλο, με έμφαση κυρίως στον κοινωνική διάσταση και ευημερία, 189 κράτη μέλη του ΟΗΕ αποφάσισαν έπειτα από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ στις 18 Σεπτεμβρίου 2000 την υιοθέτηση της Διακήρυξης της Χιλιετίας²⁹.

Για πρώτη φορά υφίστατο μια συντονισμένη μέθοδος διεθνούς συλλογικής κινητοποίησης για την αντιμετώπιση παγκόσμιων κοινωνικών προβλημάτων. Μέσω της θέσπισης των Αναπτυξιακών Στόχων Χιλιετίας (ΣΑΧ: Millenium Development

²⁹ United Nations Millennium Declaration (UNGA Resolution A/55/2, 18 September 2000)

Goals) βάσει της Διακήρυξης της Χιλιετίας υιοθετήθηκαν 8 βασικοί στόχοι με 60 ειδικούς στόχους και 21 επιμέρους δείκτες, οι οποίοι αναφέρονται στην καταπολέμηση της φτώχειας, πείνας, ασθένειες, έλλειψη εκπαίδευσης, ανισότητα φύλου και υποβάθμιση περιβάλλοντος στο χρονικό περιθώριο από το 2000-2015, όπως και αναφέρονται παρακάτω ονομαστικά.

Πηγή: Outline of the Millennium Development Goals notable challenges,
<https://www.mdgmonitor.org/outline-of-the-MDX-notable-challenges/>

Ειδικότερα οι 8 βασικοί αναπτυξιακοί στόχοι της χιλιετίας:

Στόχος 1: Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας και πείνας

Στόχος 2: Επίτευξη καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Στόχος 3: Προώθηση της ισότητας των φύλων και ενδυνάμωση του ρόλου των γυναικών

Στόχος 4: Μείωση της παιδικής θνησιμότητας

Στόχος 5: Βελτίωση της μητρικής υγείας

Στόχος 6: Καταπολέμηση του HIV / AIDS, της ελονοσίας και άλλων ασθενειών

Στόχος 7: Διασφάλιση της περιβαλλοντικής αειφορίας

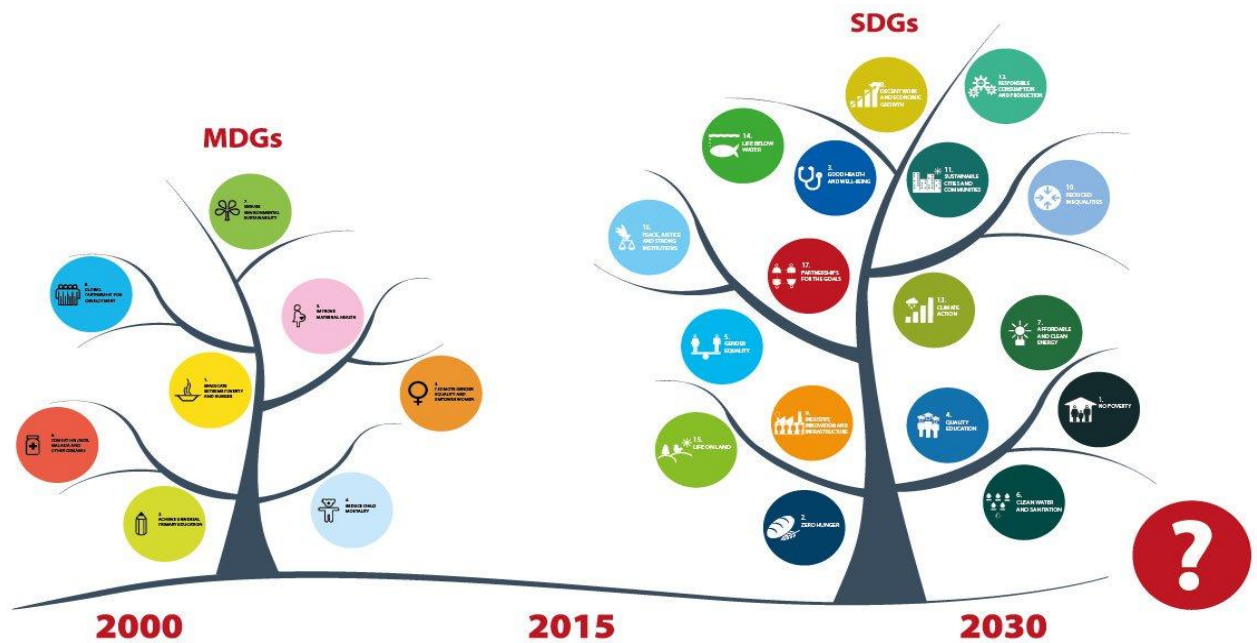
Στόχος 8: Οικοδόμηση μιας παγκόσμιας συνεργασίας για την ανάπτυξη

Αφετηρία για τη μέτρηση στοιχείων των ΣΑΧ τέθηκε το έτος 1990³⁰. Οι στόχοι είχαν ιεράρχηση μεταξύ τους ξεκινώντας από τον πιο σημαντικό όπως θεωρούνταν και επικεντρώνονταν περισσότερο στην κοινωνική διάσταση της ευημερίας κυρίως των αναπτυσσόμενων χωρών³¹. Η αξιολόγηση γινόταν βάσει μέτρησης ειδικών δεικτών κάθε επιμέρους στόχου ετησίως από το 2005 κι έπειτα (καθώς το 2003 έγινε η οριστικοποίηση των δεικτών μέτρησης και η οποία μέτρηση επιτελούνταν από τα κράτη. Αν και τα στοιχεία συλλέγονταν σε εθνικό επίπεδο, η καταγραφή γινόταν ανά περιοχές- περιφέρειες και για πρώτη φορά υπήρξε μια γενική κατεύθυνση για μια πρωταρχική απεικόνιση της κατάστασης των περιοχών, λαμβάνοντας υπόψη και τον πληθυσμό. Παρόλο που το σύστημα αυτό δεν κρίθηκε ως ιδιαίτερα αξιόπιστο, η γενική αυτή εικόνα που προσέδωσε για πρώτη φορά σχετικά με τα στοιχεία των περιοχών, κατέστη δυνατή την έρευνα και τον εντοπισμό προβλημάτων προς διόρθωση για μια πιο ολοκληρωμένη και αποτελεσματική προσέγγιση και σχεδίαση στην ανάπτυξη, ιδιαίτερα και για τις περιοχές της Υποσαχάριας Αφρικής και Δυτικής Ασίας, οι οποίες ήταν οι μόνες που δεν κατάφεραν έως το 2015 να εκπληρώσουν τους στόχους, κάνοντας όμως σημαντική πρόοδο αναφορικά με την αρχική τους κατάσταση.

Μετάβαση από ΣΑΧ σε ΣΒΑ

³⁰ Brende B., Høie B., Towards evidence-based, quantitative Sustainable Development Goals for 2030, 2014.

³¹ Κριτήριο αναγνώρισης εκείνη την περίοδο μιας λιγότερο αναπτυγμένης χώρας αποτελούσαν τα στοιχεία εισοδήματος της Παγκόσμιας Τράπεζας

Πηγή: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Οι 8 Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας (ΣΑΧ)³² αποτέλεσαν την πρώτη μέθοδο συλλογικής διεθνούς κινητοποίησης στην προσπάθεια εξάλειψης σοβαρών παγκόσμιων κοινωνικών προβλημάτων για την προώθηση της διεθνούς ανάπτυξης, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική διάσταση με ιεραρχημένους στόχους έχοντας προτελευταίο την προστασία του περιβάλλοντος, προδίδοντάς του λιγότερη σημασία και παρόλη την εμφάνιση της κλιματικής αλλαγής αργότερα. Υπήρξαν το πρώτο παγκόσμιο πλαίσιο αποτελεσμάτων για αναπτυξιακές πολιτικές, το οποίο συμπεριελάμβανε ένα σύνολο ποσοτικών δεικτών για τη μείωση της φτώχειας και των υπόλοιπων στόχων που αναφέρονταν. Απευθυνόμενοι αποκλειστικά στον αναπτυσσόμενο κόσμο, έπειτα από την τελική αξιολόγηση που έλαβε χώρα το 2015³³, υπήρξε σημαντική πρόοδος σε όλες τις περιοχές αν και σε λιγότερο βαθμό στις περιοχές της Υποσαχάριας Αφρικής και της Δυτικής Ασίας, οι οποίες δεν κατάφεραν να υλοποιήσουν τους περισσότερους στόχους. Δίδοντας όμως μια πρώτη εικόνα για πρώτη φορά στην αναγνώριση ως προς το που κυμαίνεται περίπου η κάθε περιοχή, υπήρξε η δυνατότητα βάσει αυτής να μελετηθούν και να εντοπιστούν προβλήματα προς διόρθωση, καθώς και πιο κατάλληλες αναπτυξιακές πολιτικές. Με την εμφάνιση λοιπόν των ΣΒΑ διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής των στόχων, συμπεριλαμβάνοντας

³² UN Millennium Development Goals: <https://www.un.org/millenniumgoals/>

³³ Millennium Development Goals: 2015 Progress Chart: https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20PC%20final.pdf

πλέον και όλους τους τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης: κοινωνικός- οικονομικός- περιβαλλοντικός, για την καλύτερη αποτύπωσή της, με καθολική εφαρμογή δεσμεύοντας αναπτυγμένους και αναπτυσσόμενους εν αντιθέσει με τους ΣΑΧ που απευθύνονταν μόνο στους αναπτυσσόμενους.

Περίπου πέντε χρόνια πριν το πέρας της χρονικής περιόδου 2000-2015 ξεκίνησε η ανησυχία για την μετά του 2015 εποχή. Οι αναπτυσσόμενες χώρες έκαναν σημαντική πρόοδο με τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας, αλλά χρειάζονταν ακόμη χρόνο και βοήθεια. Με την εμφάνιση επίσης της κλιματικής αλλαγής αλλά και άλλων περιβαλλοντικών προβλημάτων έγινε απαραίτητη σε διεθνές επίπεδο η αναγκαιότητα λήψης πρωτοβουλιών για τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε ισάξιο επίπεδο με τα κοινωνικά προβλήματα. Η μετάβαση από τους ΣΑΧ στους ΣΒΑ έγινε με μια πιο ολοκληρωμένη και ολιστική προσέγγιση, εισάγοντας νέα ενδιαφερόμενα μέρη (Stakeholders) στη συμμετοχή και τις αποφάσεις (Διεθνείς Οργανισμοί, ΜΚΟ, Ιδιωτικός τομέας, Κοινωνία των Πολιτών), εξελίσσοντας με αυτόν τον τρόπο τους ΣΑΧ και διορθώνοντας τυχόν εμπόδια ή προβλήματα που υπήρχαν κατά την εφαρμογή τους. Η σύνδεση των ΣΑΧ και ΣΒΑ είναι άμεση, καθώς το δεύτερο είναι συνέχεια του πρώτου, καθορίζοντας περισσότερους στόχους και συμπληρώνοντας τους προηγούμενους αναφορικά με τις νέες εξελίξεις, προάγοντας μια έννοια- κλειδί: τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Λαμβάνοντας υπόψη τη βιώσιμη ανάπτυξη οι 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης συγκλίνουν τους τρεις πυλώνες της –κοινωνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό- προσπαθώντας να επιτύχουν την εξάλειψη σημαντικών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων στο ίδιο επίπεδο πλέον και με την εξάλειψη των περιβαλλοντικών μαζί με ειρήνη και διεθνή συνεργασία. Μην έχοντας ιεράρχηση μεταξύ των 17 στόχων, όλοι είναι ισότιμοι και λαμβάνεται πλέον υπόψη περισσότερο το περιβάλλον σε σχέση με τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας. Αυτό φαίνεται για παράδειγμα από τον στόχο 7 για την προστασία του περιβάλλοντος των ΣΑΧ, ο οποίος έχει υποδιαιρεθεί σε πέντε διαφορετικούς ΣΒΑ (Στόχοι 6, 12, 13, 14, 15). Με απόλυτη ισότητα αναφέρονται σε όλους μην αφήνοντας κάποιον πίσω, βοηθώντας τις αναπτυσσόμενες χώρες και συνεργαζόμενοι με αυτές. Οι ΣΒΑ υπολογίζουν στη συμμετοχή και τη λήψη αποφάσεων και τους μη κρατικούς δρώντες όπως η κοινωνία των πολιτών, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ΜΚΟ και την επιστημονική κοινότητα,

προσδίδοντας μεγαλύτερη διαφάνεια στη συμμετοχική διαδικασία και λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις των ίδιων των μη κρατικών δρώντων.

Από την άλλη μεριά υπάρχει μεγάλο πλήθος στόχων, υποστόχων και επιμέρους δεικτών κάνοντας μερικές φορές δύσκολη τη μελέτη τους και τη συσχέτισή τους με άλλους για την καλύτερη εφαρμογή τους. Σε συνάρτηση με την έλλειψη ιεράρχησης ίσως καθίστατο δύσκολες οι μεταξύ των κρατών συνεργασίες, καθώς σε εθνικό επίπεδο το κάθε κράτος μπορεί να έχει διαφορετική κατηγοριοποίηση των στόχων αναλογικά με το τι θεωρεί εκείνο σημαντικότερο. Τέλος έχει θεωρηθεί εξαιτίας θεμάτων εμπιστοσύνης μεταξύ αναπτυγμένων- αναπτυσσόμενων πως σε κάποιους στόχους και δείκτες υπάρχει αυξημένο πολιτικό περιεχόμενο, το οποίο υποθάλπει συμφέροντα του Βορρά.

Σήμερα αναδύονται ποικίλες αλλαγές και εξελίξεις, κατά τις οποίες είναι αναγκαίες οι κοινές συνέργειες των κρατών για τη διασφάλιση της ευημερίας τους και των ανθρώπων εν γένει σε αρμονία με το περιβάλλον. Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας έδωσαν το έναυσμα για την επίτευξη αυτή και σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό και πιο ολοκληρωμένα οι Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη αρκεί στα επόμενα χρόνια να συνεχιστεί αυτή η προσπάθεια μέσω ειρήνης και ισχυρών θεσμών συνεργασίας.

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης ΟΗΕ (ΣΒΑ- Sustainable Development Goals)

Στον απόηχο λοιπόν της Συνδιάσκεψης του Ρίο το 1992 υιοθετήθηκε για πρώτη φορά το πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης ως πλαίσιο ανάπτυξης. Εισήχθη για πρώτη φορά η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και η προώθησή της, με τον άνθρωπο να βρίσκεται στο κέντρο (Άρθρο 1 Διακήρυξης Ρίο³⁴), καθώς επίσης την προστασία του περιβάλλοντος ως αναπόσπαστο κομμάτι της αναπτυξιακής διαδικασίας (Άρθρο 4³⁵) αποτυπώνοντάς τα στη Διακήρυξη του Ρίο και του σχεδίου δράσης Agenda 21³⁶. Δέκα χρόνια αργότερα η Συνδιάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ αναγνώρισε τη σημασία

³⁴ Διακήρυξη Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη: Αρχή 1: Τα ανθρώπινα όντα βρίσκονται στο επίκεντρο των ανησυχιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Έχουν δικαίωμα σε μια υγιή και παραγωγική ζωή σε αρμονία με τη φύση.

³⁵ Διακήρυξη Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη: Αρχή 4: Προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αναπτυξιακής διαδικασίας και δεν μπορούν να θεωρηθεί μεμονωμένη από αυτό.

³⁶ Σχέδιο Δράσης για τον 21^ο αιώνα, 1992: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

της διακήρυξης του Ρίο και της Agenda 21 και το 2012 έλαβε χώρα η συνδιάσκεψη του Ρίο γνωστή και ως Ρίο+20³⁷ όπου και διασφαλίστηκε η πολιτική δέσμευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Θέτοντας την ενοποίηση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης: κοινωνικός, οικονομικός, περιβαλλοντικός, χωρίς ιεράρχηση και με απόλυτη ισότητα μεταξύ τους, όπως και το θεσμικό πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, είχε ως μεγαλύτερο αποτέλεσμα την έναρξη της διαδικασίας δημιουργίας μιας σειράς παγκόσμιων στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (Sustainable Development Goals- ΣΒΑ) για τον καλύτερο προσδιορισμό της από χώρες και ενδιαφερόμενα μέρη.

Τον Σεπτέμβριο του 2013 -έπειτα από συζητήσεις των προηγούμενων χρόνων- τα κράτη μέλη του ΟΗΕ συμφώνησαν την έναρξη των διαπραγματεύσεων για την μετά 2015 agenda στην 69^η συνεδρίαση της γενικής συνέλευσης των ΗΕ και το φθινόπωρο του 2014 και στην ανάπτυξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Θέτοντας τρεις μηχανισμούς για την εκπλήρωση των αποφάσεών τους διαμόρφωσαν δύο προσωρινούς και έναν μόνιμο³⁸:

- i. Open Working Group (OWG). Το 2013 με απόφαση A/67/L.48/Rev.1³⁹ της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ορίστηκε ένα OWG με στόχο τη συγγραφή μιας πρότασης για τους ΣΒΑ. Τα κράτη μέλη του ΟΗΕ αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν ένα καινοτόμο σύστημα αντιπροσώπευσης, βασισμένο στις εκλογικές περιφέρειες, αλλά με περιορισμούς, με τις περισσότερες από τις έδρες του να μοιράζονται από διάφορες χώρες.
- ii. Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Financing (ICESDF). Σύμφωνα με την παράγραφο 255 της Διακήρυξης που προέκυψε από την Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο+20 ‘Το Μέλλον που Θέλουμε’⁴⁰, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συμφώνησαν στη σύσταση διακυβερνητικής διαδικασίας υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης, με την τεχνική υποστήριξη του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για σημαντική κινητοποίηση πόρων από διάφορες πηγές και την αποτελεσματική χρήση της χρηματοδότησης, προκειμένου να δοθεί ισχυρή υποστήριξη προς τις αναπτυσσόμενες χώρες στις προσπάθειές τους για την

³⁷ Συνδιάσκεψη του Ρίο, 2012: <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>

³⁸ Sustainable Development Goals KWOLEDGE PLATFORM: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs>

³⁹ UN General Assembly Decision, Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals, A/67/L.48/Rev.1, 15 January 2013

⁴⁰ UN General Assembly Resolution, The Future We Want, A/RES/66/288, 27 July 2012

προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Θεσπίστηκε λοιπόν μια διακυβερνητική επιτροπή, αποτελούμενη από 30 ειδικούς που προτάθηκαν από περιφερειακές ομάδες με ισόνομη γεωγραφική αντιπροσώπευση για την εφαρμογή της προαναφερθείσας διακυβερνητικής διαδικασίας.

- iii. High Level Political Forum on Sustainable Development (HLPF)⁴¹. Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ θεσπίστηκε με εντολή της Διακήρυξης του Ρίο+20 ‘Το Μέλλον που Θέλουμε’ αντικαθιστώντας την Παγκόσμια Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που είχε θεσπιστεί στην Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο το 1992⁴². Οι περαιτέρω οργανωτικές και θεσμικές δομές του περιγράφονται αναλυτικά στο Ψήφισμα της Γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ (A/RES/67/290⁴³), καθώς επίσης και κάποιες αναθεωρημένες όπως περιγράφονται στο Ψήφισμα της Γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ (A/RES/70/299⁴⁴). Ως θεσπισμένος μόνιμος μηχανισμός εποπτείας και εφαρμογής του ΟΗΕ για την Agenda 2030 και των ΣΒΑ (όπως αναφέρεται και στο Ψήφισμα A/RES/70/1 στην παρ. 84⁴⁵) θα διεξάγει τακτικές αξιολογήσεις υπό την αιγίδα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ (ECOSOC). Οι αξιολογήσεις θα είναι εθελοντικές, ενώ ενθαρρύνεται και η υποβολή εκθέσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και τους σχετικούς φορείς του ΟΗΕ, καθώς και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα. Η δημιουργία εκθέσεων θα πρέπει να καθοδηγείται από το κράτος, με τη συμμετοχή υπουργών και άλλων σχετικών συμμετεχόντων, καθώς και θα παρέχεται μια πλατφόρμα για συνεργασίες για την περαιτέρω συμμετοχή των μεγάλων ομάδων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στην παροχή πολιτικής ηγεσίας και εποπτείας για την εφαρμογή των ΣΒΑ.

⁴¹ Όπως περιγράφει η παράγραφος 84 του Ψηφίσματος για την Agenda 2030 (A/RES/70/1) το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου, υπό την αιγίδα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) του ΟΗΕ, θα διενεργεί τακτικούς ελέγχους, σε συνάρτηση με το Ψήφισμα 67/290

⁴² UN General Assembly Resolution, Institutional arrangements to follow up the United Nations Conference on Environment and Development, A/RES/47/191, 29 January 1993

⁴³ UN General Assembly Resolution, Format and organizational aspects of the high-level political forum on sustainable development, A/RES/67/290, 9 July 2013

⁴⁴ UN General Assembly Resolution, Follow-up and review of the 2030 Agenda for Sustainable Development at the global level, A/RES/70/299, 29 July 2016

⁴⁵ UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

Στις 25 Σεπτεμβρίου 2015 υιοθετείται στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών το Ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών που αναφέρεται στην Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και που τέθηκε σε ισχύ στις 01/01/2016⁴⁶. Οι νέοι στόχοι που υιοθετήθηκαν ως συνέχεια και συμπλήρωση των αναπτυξιακών Αναπτυξιακών Στόχων Χιλιετίας προάγουν την ενοποίηση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης σε απόλυτη ισότητα μεταξύ τους, χαράζοντας προοπτικές και προτάσεις για την αντιμετώπιση των σημαντικότερων παγκόσμιων προβλημάτων και που οι οποίοι κάθε χρόνο μέχρι το 2030 θα ελέγχονται και θα εσπεύονται από το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (HLPF), το οποίο θεσπίστηκε από τον ΟΗΕ ως μόνιμος μηχανισμός εκπλήρωσης των αποφάσεων για τους ΣΒΑ. Η νέα αυτή ατζέντα παρουσιάζει 17 νέους στόχους (με 169 επιμέρους υποστόχους), όπως αναφέρονται και παρακάτω ονομαστικά.

Πηγή: <http://www.imo.org/en/MediaCentre/PressBriefings/Pages/41-ΣΒΑ.aspx>

Ειδικότερα οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι:

Στόχος 1: Εξάλειψη φτώχειας

Στόχος 2: Μηδενική πείνα

Στόχος 3: Καλή υγεία και ευημερία

Στόχος 4: Ποιοτική εκπαίδευση

Στόχος 5: Ισότητα φύλων

⁴⁶ UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

Στόχος 6: Καθαρό νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής

Στόχος 7: Προσιτή και καθαρή ενέργεια

Στόχος 8: Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη

Στόχος 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές

Στόχος 10: Μείωση ανισοτήτων

Στόχος 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

Στόχος 12: Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή

Στόχος 13: Δράση για το Κλίμα

Στόχος 14: Ζωή στο νερό

Στόχος 15: Ζωή στη στεριά

Στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί

Στόχος 17: Συνεργασία για τους στόχους

Η Agenda 2030 ενσωματώνει τα συστατικά της Βιώσιμης Ανάπτυξης ή αλλιώς 5 ‘Ps’: **P**eople, **P**lanet, **P**rosperity, **P**eace, **P**artnership, καθώς στα 15 χρόνια (2015-2030) λαμβάνεται δράση σε τμήματα κριτικής σημασίας για τον άνθρωπο και τον πλανήτη. Πιο συγκεκριμένα, όπως περιγράφεται και στο Ψήφισμα για την Agenda 2030 και τους 17 ΣΒΑ, επικεντρώνονται⁴⁷:

- I. στους ανθρώπους (People), ώστε να εξαλειφθούν η φτώχεια και η πείνα σε όλες τους τις μορφές παντού, για να ζουν οι άνθρωποι με αξιοπρέπεια και ισότητα σε ένα υγιές περιβάλλον,
- II. στον πλανήτη (Planet) για την προστασία του από την υποβάθμιση, συμπεριλαμβανομένων της βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης, της διασφάλισης των φυσικών του πόρων και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής για την διασφάλιση των αναγκών της σημερινής και μελλοντικής γενιάς,

⁴⁷ UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

- III. στην ευημερία (Prosperity) για τη διασφάλιση όλων των ανθρώπων σε μια επιτυχημένη και ικανοποιητική ζωή, καθώς και την πλήρη αρμονία της κοινωνικής, τεχνολογικής και οικονομικής προόδου με τη φύση,
- IV. στην ειρήνη (Peace) για την ενίσχυση ειρηνικών και δίκαιων κοινωνιών, όπου δεν θα υπάρχει φόβος και βία, καθώς δεν μπορεί να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς ειρήνη και το αντίθετο,
- V. στην συνεργασία (Partnership) για την κινητοποίηση όλων των μέσων σε μια συλλογική διεθνή συνεργασία για την επίτευξη των στόχων της Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, στοχεύοντας ιδιαίτερα στις ανάγκες των φτωχών και περιθωριοποιημένων και με τη συμμετοχή όλων των χωρών, των ενδιαφερόμενων μερών και των ανθρώπων, αφήνοντας κανέναν πίσω ('Leave no one behind').

Για να καταστεί δυνατή η κατάλληλη και ολοκληρωμένη εφαρμογή του ψηφίσματος για την Agenda 2030 και τους 17 ΣΒΑ, περιγράφεται αναλυτικά στις παραγράφους 39 έως 46 τα Μέσα Εφαρμογής, καθώς και στις παραγράφους 47-48 η Παρακολούθηση και Αξιολόγηση, για την ολοκληρωμένη επίτευξη των βασικών συστατικών της βιώσιμης ανάπτυξης⁴⁸ μέσω της Agenda 2030 και των 17 ΣΒΑ.

Ειδικότερα όσον αφορά τις παραγράφους 39-46 του Ψηφίσματος του ΟΗΕ ως προς τα μέσα εφαρμογής (Means of Implementation) κύριος στόχος αποτελεί η επίτευξη της διεθνούς συνεργασίας και η καλύτερη δυνατή ανάπτυξη και ύπαρξη συνοχής πολιτικών (policy coherence) σε όλα τα επίπεδα (διεθνές- περιφερειακό- εθνικό- τοπικό). Καλείται λοιπόν η επίτευξη μιας παγκόσμιας συνεργασίας μεταξύ κρατών (αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων) με την κοινωνία των πολιτών, τους διεθνείς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τον ιδιωτικό τομέα και των οργάνων του ΟΗΕ με την ταυτόχρονη κινητοποίηση όλων των πόρων. Υπό τον ΣΒΑ 17 υποστηρίζεται η συνοχή των πολιτικών και δράσεων όπως παρουσιάζεται και στο διακηρυκτικού χαρακτήρα κείμενο Addis Ababa Action Agenda για την χρηματοδότηση για την ανάπτυξη με την πλήρη εφαρμογή του και τη συνεχή βοήθεια προς τις ευάλωτες, περιθωριοποιημένες και φτωχές χώρες. Κάθε κράτος όντας υπεύθυνο για την εθνική του οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μέσω της κινητοποίησης των χρηματοδοτικών του πόρων και της ανάπτυξης των ικανοτήτων του, περιλαμβάνεται

⁴⁸ UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

σε αυτά και η βοήθεια προς τους αναπτυσσόμενους μέσω μεταφοράς περιβαλλοντικής τεχνολογίας με ευνοϊκούς όρους, σε συνεργασία με τις επιχειρήσεις, οργανισμούς κοινωνίας των πολιτών για την εφαρμογή της Agenda 2030 και των 17 ΣΒΑ. Ειδικότερα με ιδιαίτερη μνεία στα φτωχά και ευάλωτα κράτη και μέσω της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας (ODA⁴⁹) γίνονται προσπάθειες για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξής τους, καθώς επίσης προσφέρεται βοήθεια για την ευαισθητοποίηση, ενημέρωση, συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων αλλά και στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, καθώς επίσης και στην καλύτερη δυνατή ρύθμιση των πολιτικών τους για την εφαρμογή των ΣΒΑ. Επίσης λαμβάνονται υπόψη όλες οι συναφείς συμφωνίες και προγράμματα δράσης με την Agenda 2030, με σημαντικό ρόλο να κατέχουν και τα κοινοβούλια των κυβερνήσεων για την υιοθέτηση των πολιτικών και την ενσωμάτωσή τους στην εθνική έννομη τάξη, εφαρμόζοντας τα σε όλα τα επίπεδα.

Αναφορικά με τις παραγράφους 47-48 του Ψηφίσματος του ΟΗΕ⁵⁰ ως προς την Παρακολούθηση και Αξιολόγηση της Agenda 2030 και των 17 ΣΒΑ αναφέρει την ευθύνη των κυβερνήσεων για την παρακολούθηση (monitoring) και αξιολόγηση (evaluation) σε διεθνές, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο ως προς την εφαρμογή τους. Κεντρικό ρόλο στην παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας των χωρών σε σχέση με τους ΣΒΑ έχει το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου υπό την αιγίδα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) μαζί με τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Ειδικότερα για την παρακολούθηση των κρατών έχουν θεσπιστεί ποιοτικοί και ποσοτικοί δείκτες, ώστε να αξιολογούν οι πρώτοι τις επιπτώσεις των πολιτικών και της νομοθεσίας για τους ΣΒΑ στην κοινωνία εν γένει και σε συνδυασμό με τους ποσοτικούς δείκτες, που θεσπίζονται από τη διεθνή κοινότητα, να μελετούν τα στοιχεία και τα ποσοστά της εφαρμογής της Agenda 2030 και των 17 ΣΒΑ σε όλα τα επίπεδα.

Σε συνάρτηση με το Ψήφισμα του ΟΗΕ για την Agenda 2030 και τους 17 ΣΒΑ διασυνδέονται άρρηκτα με αυτό και δύο σημαντικά διακηρυκτικά κείμενα, καθώς και η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή, τα οποία υιοθετήθηκαν από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Στις 3 Ιουνίου 2015 λοιπόν υιοθετήθηκε το Ψήφισμα Sendai

⁴⁹ Official Development Assistance (ODA): <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>

⁵⁰ UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030⁵¹, έχοντας επτά δείκτες και τέσσερις προτεραιότητες δράσης για τη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου, της ανθεκτικότητας των κτιρίων και της διεθνούς συνεργασίας. Έναν μήνα μετά τον Ιούλιο 2015 υιοθετήθηκε το Ψήφισμα Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development⁵², το οποίο αναγνωρίζει τις περιοχές δράσης που παρέχουν τα μέσα και δημιουργούν ένα προσοδοφόρο περιβάλλον για την εφαρμογή της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Τέλος στις 22 Απριλίου 2016 υπεγράφη η πρώτη παγκόσμια νομικά δεσμευτική Συμφωνία για την Κλιματική Αλλαγή Paris Agreement⁵³ (COP21), στα πλαίσια της 21^{ης} συνάντησης για τη Σύμβαση- Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC⁵⁴).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ευρωπαϊκή Ένωση και Agenda 2030

Η ΕΕ υπήρξε εξ αρχής υπέρ του εγχειρήματος της αναγνώρισης της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, συμμετέχοντας σε παγκόσμιες διασκέψεις, αλλά και ενσωματώνοντας στις πολιτικές και τη νομοθεσία της τη βιώσιμη ανάπτυξη και τους ΣΒΑ, αφού επιτέλεσε καίριο ρόλο στη διαμόρφωση και υλοποίησή τους. Έχοντας αναπτύξει λοιπόν ένα εκτεταμένο νομικό πλαίσιο πρωτογενούς δικαίου, αλλά και διακηρυκτικών κειμένων, η βιώσιμη ανάπτυξη εδραιώνεται μέσα από αυτά, καθορίζοντας την ΕΕ από τους πρώτους δρώντες που ανέπτυξαν και εξέλιξαν την έννοια της.

Κατά το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) περιλαμβάνουν άμεσες και έμμεσες αναφορές, στην έννοια και τις βασικές διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Αναφορικά με τη ΣΕΕ, σχετικές με τη βιώσιμη ανάπτυξη διατάξεις εμπεριέχονται σε

⁵¹ UN General Assembly Resolution, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, A/RES/69/283, 3 June 2015

⁵² UN General Assembly Resolution, Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing and Development, A/RES/69/313, 27 July 2015

⁵³ UNFCCC, Paris Agreement – Decision 1/CP.2, 22 April 2016

⁵⁴ UNFCCC, United Nations Framework Convention on Climate Change, 1992

τρία μέρη: στο προοίμιο, στην ενότητα που αφορά τους θεμελιώδεις στόχους της Ένωσης [Άρθρο 3 (3⁵⁵) (5⁵⁶) ΣΕΕ], και στις γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης [Άρθρο 21⁵⁷]. Αντίστοιχα στην ΣΛΕΕ, ορισμένες από τις βασικές πτυχές των ΣΒΑ αποτυπώνονται στις διατάξεις γενικής εφαρμογής (Άρθρα 7-17 ΣΛΕΕ⁵⁸).

Αναφορικά με τα διακηρυκτικά κείμενα η ΕΕ έχει προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και πριν την υιοθέτηση της Agenda 2030 και των 17 ΣΒΑ μέσω τριών σημαντικών κειμένων: την Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2001)⁵⁹, την Ανανεωμένη Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2006)⁶⁰ και την Αναθεώρηση της Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2009)⁶¹. Στα επόμενα χρόνια και ιδιαίτερα με την υιοθέτηση της Agenda 2030 των 17 της Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης η ΕΕ μέσω ενεργειών και σύστασης κειμένων έκανε προσπάθειες για να ενσωματωθούν περαιτέρω στις εσωτερικές της πολιτικές και τη νομοθεσία. Πιο συγκεκριμένα υιοθέτησε την

⁵⁵ Άρθρο 3 παρ. 3 ΣΕΕ: Η Ένωση εγκαθιδρύει εσωτερική αγορά. Εργάζεται για την βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρώπης με γνώμονα την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών, την κοινωνική οικονομία της αγοράς με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, και το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Προάγει την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο, καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις και προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία, την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Προάγει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

⁵⁶ Άρθρο 3 παρ. 5 ΣΕΕ: Στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο, η Ένωση προβάλλει και προωθεί τις αξίες της και τα συμφέροντά της και συμβάλλει στην προστασία των πολιτών της. Συμβάλλει στην ειρήνη, την ασφάλεια, την βιώσιμη ανάπτυξη του πλανήτη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των λαών, το ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο, την εξάλειψη της φτώχειας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και, ιδίως, στον σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

⁵⁷ Όπως αναφέρεται για παράδειγμα στο Άρθρο 21 παρ. 2 εδ. δ) ΣΕΕ για την προώθηση, στις αναπτυσσόμενες χώρες, της βιώσιμης ανάπτυξης από οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη, με πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη της φτώχειας αλλά και στο Άρθρο 21 παρ. 2 εδ. στ) ΣΕΕ για τη συμβολή στην ανάπτυξη διεθνών μέτρων για τη διαφύλαξη και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη διαχείριση των παγκόσμιων φυσικών πόρων, με στόχο τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης

⁵⁸ Όπως αναφέρεται για παράδειγμα στο Άρθρο 10 ΣΛΕΕ με τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της, η Ένωση επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (ΣΒΑ 10) αλλά και στο Άρθρο 11 ΣΛΕΕ Οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη (ΣΒΑ 6,7,12,13,14,15).

⁵⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001)264, 15.5.2001

⁶⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 15-16 Ιουνίου 2006, Doc. 10917/06

⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2009) 400, 24.7.2009

Αναπτυξιακή Στρατηγική της Ευρώπης (Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020»)⁶², το Έβδομο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον («7ο ΠΔΠ»)⁶³, την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον» (2016)⁶⁴, το Έγγραφο Προβληματισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030» (2019)⁶⁵, τα Συμπεράσματα του Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ένωσης «Προς ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον» (2017)⁶⁶, και «Προς μια ολοένα και πιο βιώσιμη Ένωση έως το 2030» (2019)⁶⁷, την Ετήσια Στρατηγική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τους ΣΒΑ (2019)⁶⁸, τα οποία και αναλύονται συνοπτικά παρακάτω.

Η Αναπτυξιακή Στρατηγική της Ευρώπης (Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020») θεσπίστηκε τον Μάρτιο 2010 με χρονικό ορίζοντα έως το 2020, στοχεύοντας την έξοδο από την κρίση και την προετοιμασία της οικονομίας της ΕΕ. Όπως αναφέρεται και στο άρθρο της Σταρρά⁶⁹ (Επικεφαλής του Κέντρου Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης Europe Direct – E.B.E.A) το όραμα που καθορίζει η ΕΕ για μια «Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς στην Ευρώπη» μέχρι το 2020 βασίζεται σε τρεις αλληλοεξαρτώμενους τομείς: την Έξυπνη Ανάπτυξη με τη θεμελίωση της οικονομίας στη γνώση και στην καινοτομία, τη βιώσιμη ανάπτυξη με την προώθηση μιας ανταγωνιστικής οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα που θα αξιοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους που διαθέτει η Ευρώπη και μιας Ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς», η οποία θα προάγει μια οικονομία υψηλής απασχόλησης και θα οδηγεί σε κοινωνική και γεωγραφική συνοχή. Η Στρατηγική Ανάπτυξη – ΕΥΡΩΠΗ 2020 έχει ως επίκεντρο πέντε στόχους, οι οποίοι θα μετασχηματίζονται σε εθνικούς

⁶² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση σχετικά με την Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, COM(2010) 2020, 3.3.2010

⁶³ Το Έβδομο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον έως το 2020: «Ενημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας» («7ο ΠΔΠ») - Απόφαση αριθ. 1386/2013/ΕΕ, 12 Νοεμβρίου 2013.

⁶⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση σχετικά με τα Επόμενα Βήματα για ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλλον, COM (2016) 739.

⁶⁵ Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Έγγραφο προβληματισμού - Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030, COM(2019) 22, 30.1.2019.

⁶⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου - «Βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον: η ανταπόκριση της ΕΕ στην Ατζέντα του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη» 10370/17, Βρυξέλλες, 20 Ιουνίου 2017.

⁶⁷ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου - «Προς μια ολοένα και πιο βιώσιμη Ένωση έως το 2030» 8286/19, Βρυξέλλες, 9 Απριλίου 2019.

⁶⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ετήσια στρατηγική έκθεση για την υλοποίηση και την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ), A8-0160/2019, 4 Μαρτίου 2019.

⁶⁹ Σταρρά Ελ.- Στ., Αναπτυξιακή Στρατηγική Ευρώπη 2020- Στόχοι και Πρωτοβουλίες της ΕΕ για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, 2013, Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης E.B.E.A.

και αφορούν την Απασχόληση, την Έρευνα και την Καινοτομία, την Κλιματική Αλλαγή και στην Ενέργεια, την Εκπαίδευση και την Καταπολέμηση της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού.

Το Έβδομο Ενωσιακό Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον («7ο ΠΔΠ») υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Νοέμβριο του 2013 και καλύπτει το διάστημα έως και το 2020. Όπως αναφέρεται και στο FactSheet της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷⁰ το πρόγραμμα ορίζει εννέα στόχους προτεραιότητας καθώς και τρεις τομείς προτεραιότητας, στους οποίους απαιτείται περισσότερη δράση για την προστασία της φύσης και την ενίσχυση της οικολογικής ανθεκτικότητας, την ενδυνάμωση της ανάπτυξης χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων, και τη μείωση των απειλών προς την ανθρώπινη υγεία και ευημερία που συνδέονται με τη ρύπανση, τις χημικές ουσίες και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Ειδικότερα παρουσιάζεται παρακάτω μια συνοπτική εξέλιξη των ΣΒΑ στην ΕΕ, σύμφωνα με την αναφορά παρακολούθησης της ΕΕ απέναντι στους ΣΒΑ του 2019⁷¹.

Η ΕΕ έκανε μια μεγάλη πρόοδο στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών της τα τελευταία πέντε χρόνια. Αυτή η βελτίωση αφορά τα κέρδη τόσο στην πραγματική όσο και στην εκλαμβανόμενη υγεία (SDG 3), τις μειώσεις ορισμένων διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (SDG 1) και την αύξηση της ποιότητας ζωής στη χώρα, στις πόλεις και τις κοινότητες (SDG 11). Για παράδειγμα, τόσο το προσδόκιμο ζωής όσο και η αυτο-αντιλαμβανόμενη υγεία συνέχισαν να αναπτύσσονται στην ΕΕ, καθώς και σε έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής. Την ίδια στιγμή, η σοβαρή υλική στέρηση και τα ποσοστά έντασης της χαμηλής εργασίας εξακολουθούν να μειώνονται, ενώ όλο και περισσότεροι πολίτες είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις βασικές τους ανάγκες. Αυτές οι βασικές ανάγκες περιλαμβάνουν επίσης την προσωπική ζωή των ανθρώπων με λιγότερους Ευρωπαίους που υποφέρουν κακές ή ακατάλληλες συνθήκες στέγασης. Η αυξανόμενη οικονομική δραστηριότητα στην ΕΕ, ωστόσο, δε συνοδεύεται πάντα από ευνοϊκές συνθήκες στη χρήση των φυσικών πόρων και τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της.

⁷⁰ European Commission, Environment Action Programme to 2020: <https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>

⁷¹ European Union, Sustainable Development in the European Union, Monitoring Report towards the SBA in an EU Context, 2019

Η ΕΕ δεν φαίνεται να συμβαδίζει και στην επίτευξη των αντίστοιχων στόχων του 2020 για πρωτογενή και τελική κατανάλωση ενέργειας. Αντιθέτως, αν και η ΕΕ βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη των στόχων της το 2020 για τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, η Ευρώπη εξακολουθεί να αντιμετωπίζει εντατικές κλιματικές επιπτώσεις, όπως η αύξηση των επιφανειακών θερμοκρασιών και οξίνιση των ωκεανών. Επιπλέον, η βιοποικιλότητα – που παρακολουθείται από ευρωπαϊκούς δείκτες για διαφορετικές ομάδες πτηνών- συνεχίζει να μειώνεται.

Οι τάσεις στο στόχο για την εκπαίδευση (SDG 4) εμφανίζονται σε μεγάλο βαθμό ευνοϊκές. Η ΕΕ έχει ήδη σημεία αναφοράς για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, και είναι κοντά στην επίτευξη των στόχων για άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση, καθώς και για την απασχόληση των πρόσφατων αποφοίτων. Παρ' όλα αυτά, ορισμένοι τομείς ενδιαφέροντος, όπως η υστέρηση ως προς το PISA τεστ (Πρόγραμμα Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών) και της εκπαίδευσης ενηλίκων, εξακολουθούν να υφίστανται.

Η ΕΕ έχει επίσης σημειώσει κάποια πρόοδο όσον αφορά τη στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών, για παράδειγμα, μέσω χρηματοδοτικών ροών και του εμπορίου (SDG 17). Όσον αφορά την περιοχή της βιώσιμης γεωργικής παραγωγής και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της (SDG 2) αλλά και εξελίξεις στην επίτευξη των στόχων για την ισότητα των φύλων (SDG 5) και άλλες μορφές ανισοτήτων (SDG 10), τα αποτελέσματα ποικίλουν, καθώς αυξάνονται και μειώνονται οι ανισότητες σε διάφορους τομείς.

Μια μικρή κίνηση μακριά από τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης ήταν ορατή στις επιδόσεις καινοτομίας και μεταφοράς της ΕΕ, υποκινούμενη από τον SDG 9, αλλά η στροφή προς έναν πιο βιώσιμο τρόπο μεταφοράς δεν είναι ακόμη ορατή. Στην περίπτωση των τριών στόχων - SDG 6 «καθαρό νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής», SDG 14 «η ζωή κάτω από το νερό» και SDG 16 «της ειρήνης, της δικαιοσύνης και ισχυρά θεσμικά όργανα» δεν υπάρχουν στοιχεία για τα τελευταία πέντε χρόνια.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ AGENDA 2030 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κεφάλαιο 1^Ο

Η Υλοποίηση των ΣΒΑ στην Ελλάδα

Σύμφωνα με το Νόμο 4440/2016 (Άρθρο 43)⁷² ανατέθηκε στην πρώην Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης και στο Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων η αρμοδιότητα για την παρακολούθηση και την εφαρμογή των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο⁷³.

Στα τέλη του 2016 για την καλύτερη δυνατότητα συντονισμού των δράσεων των Υπουργείων εδραιώθηκε υπό την καθοδήγηση κομμάτων το Διυπουργικό Δίκτυο Συντονισμού για τους ΣΒΑ, με στόχο τον από κοινού προγραμματισμό και καθορισμό των βασικών σταδίων υλοποίησης τους σε επίπεδο εθνικό και που σύμφωνα με το οποίο ορίστηκαν αντιπρόσωποι υπουργείων, λειτουργώντας ως σημεία επαφής (focal points) για την καλύτερη επεξεργασία και ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε θεματικές εθνικές πρωτοβουλίες, πολιτικές και νομοθεσία⁷⁴. Το Διυπουργικό Δίκτυο Συντονισμού για τους ΣΒΑ είναι επίσης υπεύθυνο για την προετοιμασία και σύνταξη των εθνικών εκθέσεων αξιολόγησης για τους ΣΒΑ (Voluntary National Review) οι οποίες θα παρουσιάζονται στο Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ. Σημαντικό στοιχείο στην ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο κατέχει και το ελληνικό κοινοβούλιο⁷⁵ μέσω μιας διαφανούς, συμμετοχικής και αντιπροσωπευτικής διαδικασίας για τους ΣΒΑ, καθώς και οι κοινοβουλευτικές επιτροπές που υφίσταντο εντός αυτού, υπεύθυνες για την εξέταση και διεξαγωγή

⁷² Νόμος 4440/2016 Ενιαίο Σύστημα Κινητικότητας στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, υποχρεώσεις των προσώπων που διορίζονται στις θέσεις των άρθρων 6 και 8 του ν. 4369/2016, ασυμβίβαστα και πρόληψη των περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων και λοιπές διατάξεις, (ΦΕΚ Α' 224/02.12.2016)

⁷³ Με βάση το Ν 4622/2019 τα ζητήματα του συντονισμού των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο εμπίπτουν πλέον στις αρμοδιότητες της νεοσύστατης Προεδρίας της Κυβέρνησης.

⁷⁴ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs

⁷⁵ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Institutional Mechanisms ensuring ownership and policy coherence, The Hellenic Parliament, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs

προσχέδιων νόμων αναφορικά με τις θεματικές των ΣΒΑ. Βέβαια στις διαδικασίες για την καλύτερη και ολοκληρωμένη ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο συμπεριλαμβάνονται και οι μη κρατικοί δρώντες⁷⁶, οι οποίοι σχηματίζοντας κοινωνικό διάλογο (social dialogue) μέσω μιας διαφανούς, συμβουλευτικής και συμμετοχικής διαδικασίας με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας⁷⁷ παρουσιάζουν τα συμφέροντά τους για την επίτευξη των ΣΒΑ σε όλα τα επίπεδα⁷⁸.

Ολοκληρώνοντας την πρώτη φάση υλοποίησης των ΣΒΑ, τον Μάιο 2019 υιοθετήθηκε μια Δέσμη Εθνικών Δεικτών⁷⁹. Έπειτα από εκτεταμένες διαβουλεύσεις του Γραφείου Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης με τα αρμόδια Υπουργεία και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) [συμπεριλαμβανομένης της 4ης συνάντησης του διυπουργικού συντονιστικού δικτύου που διεξήχθη στις 13/3/2019] έγινε μια συντονισμένη προσπάθεια παρακολούθησης της προόδου των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο σε μια εναρμόνιση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Τον Ιούνιο του 2017 ξεκίνησαν οι συζητήσεις για την δημιουργία και σύνταξη μιας Εθνικής Έκθεσης Αξιολόγησης εφεξής ΕΕΑ (Voluntary National Review), η οποία παρουσιάστηκε στο Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ τον Ιούλιο του 2018⁸⁰. Η Ελλάδα εισάγει στην ΕΕΑ την καινοτομία της εναρμόνισης των ΣΒΑ με τις εθνικές πολιτικές, ορίζοντας ένα πλαίσιο οχτώ εθνικών προτεραιοτήτων, οι οποίοι

⁷⁶ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, , Institutional Mechanisms ensuring ownership and policy coherence, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs

⁷⁷ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Institutional Mechanisms ensuring ownership and policy coherence, The national multi-stakeholder consultation and engagement mechanism, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 23-24

⁷⁸ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Institutional Mechanisms ensuring ownership and policy coherence, The national multi-stakeholder consultation and engagement mechanism, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs

⁷⁹ Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, Μάιος 2019. Βλ. <http://www.ggk.gov.gr/?p=6550>

⁸⁰ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs. Βλ. http://www.ggk.gov.gr/?page_id=5537

αντιστοιχούν και ακολουθούν τους ΣΒΑ⁸¹. Για την καλύτερη ενσωμάτωσή τους, όπως περιγράφεται και στην ΕΕΑ του 2018, η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε οχτώ εθνικές προτεραιότητες, οι οποίες βασίζονται στους ΣΒΑ και για τις οποίες έχουν αναπτυχθεί ή πρόκειται να αναπτυχθούν οι κατάλληλες δράσεις, πολιτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: εκείνες που προσανατολίζονται στα αποτελέσματα (outcome oriented) και εκείνες που προσανατολίζονται στις διαδικασίες (process oriented)⁸². Οι πρώτες ανταποκρίνονται στην:

1. Προώθηση μιας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης (ΣΒΑ 8, 9).
2. Προαγωγή της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8).
3. Αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας (ΣΒΑ 1, 2, 3).
4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 10, 5).
5. Προώθηση μιας υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης (ΣΒΑ 4).
6. Ενίσχυση της προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για κοινωνική ευημερία και μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλού άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15), με την οποία συνδέεται ο περιβαλλοντικός πυλώνας των ΣΒΑ.

Οι Εθνικές Προτεραιότητες που προσανατολίζονται στις διαδικασίες (process oriented) ανταποκρίνονται στην:

7. Οικοδόμηση αποδοτικών, αξιόπιστων και διάφανων θεσμών (ΣΒΑ 16,17).
8. Ενίσχυση και προώθηση ανοιχτών, συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών (ΣΒΑ 16,17).

⁸¹ Οι εθνικές προτεραιότητες για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων. Βλ. http://www.ggk.gov.gr/?page_id=5537

⁸² Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 27

Για την υιοθέτηση των εθνικών προτεραιοτήτων ελήφθησαν υπόψη έξι παράγοντες όπως περιγράφονται και στην ΕΕΑ⁸³. Σημαντικό ρόλο στην υιοθέτησή τους κατέχουν οι θεματικές προτεραιότητες των υπουργείων, όπως επίσης και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα, ως προς την εφαρμογή των ΣΒΑ. Σε απόλυτη συσχέτιση με την εφαρμογή των εθνικών προτεραιοτήτων λαμβάνεται υπόψη και η Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική, καθώς επίσης κρίνονται και αναγκαίες συσκέψεις με την ΕΛΣΤΑΤ για την διαθεσιμότητα δεικτών ΣΒΑ. Κυριότερο στοιχείο φυσικά αποτελούν οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και τα πέντε βασικά συστατικά της (5 Ps), αλλά και οι πέντε κύριοι στόχοι της Στρατηγικής Ευρώπη 2020, αλλά και άλλες συναφείς ευρωπαϊκές πολιτικές και νομικά κείμενα.

⁸³ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, The incorporation of the SDGs in the national framework: The national priorities for the SDGs, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Οι ΣΒΑ 12, 14 και 15 της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ στην Ελλάδα

Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 12

Πηγή: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg12>

Διασφάλιση προτύπων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής

Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή, όπως ορίζει ο ΟΗΕ⁸⁴, σημαίνει την προώθηση την επάρκειας πόρων και ενέργειας, των βιώσιμων υποδομών και την παροχή πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, οικολογικές και αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας και καλύτερη ποιότητα ζωής για όλους. Η εφαρμογή τους θα συμβάλει στην επίτευξη των συνολικών σχεδίων ανάπτυξης, τη μείωση των μελλοντικών οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών δαπανών, την ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας και τη μείωση της φτώχειας. Η βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή αποσκοπεί στην πραγμάτωση όσο το δυνατόν περισσότερων και στον καλύτερο βαθμό πραγμάτων με λιγότερα μέσα, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τα

⁸⁴ Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns:
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

καθαρά κέρδη από τις οικονομικές δραστηριότητες μέσω μείωσης της χρήσης των πόρων, της υποβάθμισης και ρύπανσης σε όλο το κύκλο της ζωής, βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα της ζωής. Ακολουθώντας την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνονται στις διαδικασίες και πολιτικές για την επίτευξη του στόχου όχι μόνο τα κράτη αλλά και ποικίλοι μη κρατικοί δρώντες, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων, των καταναλωτών, των φορέων χάραξης πολιτικής, ερευνητών, επιστημόνων, εμπόρων λιανικής πώλησης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, καθώς και μεταξύ άλλων των οργανισμών συνεργασίας για την ανάπτυξη. Ειδικότερα απαιτείται μια συστημική προσέγγιση και τη συνεργασία μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται στην αλυσίδα εφοδιασμού από τον παραγωγό μέχρι τον τελικό καταναλωτή, καθώς επίσης και την εμπλοκή των καταναλωτών μέσω της ευαισθητοποίησης και της εκπαίδευσης για την βιώσιμη κατανάλωση και τρόπο ζωής, παρέχοντας στους καταναλωτές επαρκή πληροφόρηση μέσα από τα πρότυπα και τις ετικέτες αλλά και τη συμμετοχή τους σε βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις.

Για την ολοκληρωμένη και καταρτισμένη εφαρμογή των πολιτικών και διαδικασιών των ΣΒΑ, όπως έχει αναφερθεί, υπήρξε η περαιτέρω κατηγοριοποίηση αυτών σε υποστόχους και δείκτες, οι οποίοι προσδίδουν περισσότερη ακρίβεια και βοήθεια στην εφαρμογή, όπως και παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα πιο συγκεκριμένα για τον Στόχο 12 της Βιώσιμης Ανάπτυξης:

Πίνακας 1. Υποστόχοι και Δείκτες του ΣΒΑ 12

Υποστόχοι (Targets)	Δείκτες (Indicators)
12.1 Εφαρμογή του Δεκαετούς Πλαισίου Προγραμμάτων για τα Πρότυπα Βιώσιμης Κατανάλωσης και Παραγωγής, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, με τις ανεπτυγμένες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού, λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη και τις ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών.	12.1.1 Αριθμός των χωρών με βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή (SCP) εθνικά σχέδια δράσης ή βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή που έχει ενσωματωθεί ως προτεραιότητα ή ένα στόχο σε εθνικές πολιτικές.
12.2 Έως το 2030, επίτευξη της βιώσιμης	12.2.1 Υλικό αποτύπωμα, το υλικό

διαχείρισης και της επαρκούς χρήσης των φυσικών πόρων.	αποτύπωμα ανά κάτοικο και το υλικό αποτύπωμα ανά ΑΕΠ. 12.2.2 Η εγχώρια κατανάλωση υλικών, η εγχώρια κατανάλωση υλικών ανά κάτοικο, και την εγχώρια κατανάλωση υλών ανά ΑΕΠ.
12.3 Έως το 2030, μείωση, κατά το ήμισυ, των κατά κεφαλήν παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικού εμπορίου και καταναλωτών, καθώς και μείωση των απωλειών τροφίμων σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών έπειτα από τη συγκομιδή.	12.3.1 Δείκτης παγκόσμιας απώλειας τροφής.
12.4 Έως το 2020, επίτευξη της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των χημικών και όλων των αποβλήτων σε όλη τη διάρκεια ζωής τους, σύμφωνα με τα διεθνώς συμφωνηθέντα πλαίσια, και σημαντική μείωση των εκπομπών τους στον αέρα, το νερό και το έδαφος, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.	12.4.1 Αριθμός μερών σε διεθνείς πολυμερείς περιβαλλοντικές συμφωνίες για τα επικίνδυνα απόβλητα, και άλλες χημικές ουσίες που πληρούν τις δεσμεύσεις και τις υποχρεώσεις τους στη μετάδοση πληροφοριών, όπως απαιτείται από κάθε σχετική συμφωνία. 12.4.2 Επικίνδυνα απόβλητα που παράγονται κατά κεφαλήν και η αναλογία των επικίνδυνων αποβλήτων που υφίστανται επεξεργασία, με βάση τον τύπο της επεξεργασίας.
12.5 Έως το 2030, ουσιαστική μείωση της παραγωγής αποβλήτων μέσω της πρόληψης, της μείωσης, της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης.	12.5.1 Εθνικός ρυθμός ανακύκλωσης, τόνοι ανακυκλωμένων υλικών.

12.6 Ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδίως των μεγάλων και υπερεθνικών, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και να ενσωματώσουν πληροφορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.	12.6.1 Αριθμός επιχειρήσεων που συντάσσουν εκθέσεις βιωσιμότητας.
12.7 Προαγωγή των βιώσιμων πρακτικών δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και τις προτεραιότητες.	12.7.1 Αριθμός χωρών που εφαρμόζουν βιώσιμες δημόσιες πρακτικές προμηθειών και εθνικές πολιτικές.
12.8 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι παντού έχουν την απαραίτητη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και έναν τρόπο ζωής σε αρμονία με τη φύση.	12.8.1 Ο βαθμός στον οποίο (i) εκπαίδευση παγκόσμιας ιθαγένειας και (ii) την εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη (συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης για την κλιματική αλλαγή) είναι ενσωματωμένες σε (α) εθνικές πολιτικές εκπαίδευσης (β) σε προγράμματα σπουδών (γ) την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και (δ) την αξιολόγηση των μαθητών.
12.A Στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών προκειμένου να ενισχύσουν την επιστημονική και τεχνολογική τους ικανότητα, που θα τις ωθήσει προς ένα πιο βιώσιμο πρότυπο κατανάλωσης και παραγωγής.	12.A.1 Ποσό της στήριξης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες.
12.B Ανάπτυξη και χρησιμοποίηση εργαλείων παρακολούθησης του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την τοπική κουλτούρα και προϊόντα.	12.B.1 Αριθμός στρατηγικών βιώσιμου τουρισμού ή πολιτικές και εφαρμοσμένα σχέδια δράσης με συμφωνημένα εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης.
12.C Εξορθολογισμός των μη αποδοτικών επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα, οι οποίες ενθαρρύνουν την	12.C.1 Ποσό των επιχορηγήσεων σε ορυκτά καύσιμα ανά μονάδα ΑΕΠ (παραγωγής και κατανάλωσης) και ως

ανεξέλεγκτη κατανάλωση, εξαλείφοντας τις στρεβλώσεις της αγοράς, σύμφωνα με τις εθνικές περιστάσεις, και μεταξύ άλλων, μέσω της αναδιάρθρωσης της φορολογίας και της κατάργησης των επιζήμιων επιδοτήσεων, όπου υπάρχουν, ώστε να αποτυπώνονται οι αρνητικές περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών και ελαχιστοποιώντας τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους με τρόπο που να προστατεύονται οι φτωχοί και οι πληγείσες κοινότητες.	ποσοστό του συνόλου των εθνικών δαπανών για τα ορυκτά καύσιμα.
---	---

Προσαρμογή από: Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οι 17 Στόχοι και 169 Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης <http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2016/12/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%9F%CE%99-%CE%92%CE%99%CE%A9%CE%A3%CE%99%CE%9C%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%9E%CE%97%CE%A3-EL-2.pdf>

ΣΒΑ 12 και Ελλάδα

Όπως παρουσιάζεται στην ΕΕΑ η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει μέτρα και πολιτικές για την ενσωμάτωση του στόχου 12 της βιώσιμης ανάπτυξης με κύρια κατεύθυνση προς μια κυκλική οικονομία⁸⁵, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της Εθνικής

⁸⁵ Όπως αναφέρουν οι Kirchherr J., Reike D., Hekkert M. (2017), καθόρισαν την κυκλική οικονομία ως ένα οικονομικό σύστημα που αντικαθιστά την έννοια «στο τέλος του κύκλου ζωής» με τη μείωση, εναλλακτικά επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωσης και ανάκτησης υλικών στις διαδικασίες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης. Λειτουργεί σε μικροοικονομικό επίπεδο (προϊόντα, εταιρείες, καταναλωτές), μέσο επίπεδο (οικολογικά βιομηχανικά πάρκα) και μακροοικονομικό επίπεδο (πόλη, περιφέρεια, έθνος και πέρα από αυτό) με στόχο την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, δημιουργώντας ταυτόχρονα περιβαλλοντική ποιότητα, την ευημερία και την κοινωνική δικαιοσύνη, προς όφελος των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Ενεργοποιείται από νέα επιχειρηματικά μοντέλα και

Αναπτυξιακής Στρατηγικής⁸⁶. Η βιώσιμη διαχείριση και η επαρκής χρήση των φυσικών πόρων (ΣΒΑ 12.2) έχει εδραιωθεί οριζόντια στον στρατηγικό σχεδιασμό της χώρας, καθώς επίσης και η ήδη υπάρχουσα Συμφωνία Συνεργασίας (Partnership Agreement 2014-2020⁸⁷), η οποία έχει ενσωματώσει τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης στοχεύοντας στις απαιτήσεις για περιβαλλοντική προστασία, την αποδοτική χρήση των πόρων, τον μετριασμό και προσαρμογή κλιματικής αλλαγής, διατήρηση της βιοποικιλότητας και αντοχή στη διαχείριση καταστροφών και αποφυγή κινδύνων⁸⁸. Ακόμα το Ειδικό Λειτουργικό Πρόγραμμα Υποδομών, Μεταφορών, Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης 2014-2020⁸⁹ είναι δομημένο σε τέσσερις θεματικούς στόχους για τον τομέα του περιβάλλοντος⁹⁰ (στο οποίο διατίθεται ο μισός προϋπολογισμός του): την υποστήριξη κατεύθυνσης σε χαμηλού άνθρακα οικονομία σε όλους τους τομείς, τη διασφάλιση προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, αποφυγής και διαχείρισης κινδύνων, τη διατήρηση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος, υπηρεσιών οικοσυστήματος και πράσινων υποδομών και

υπεύθυνους

καταναλωτές.

(Βλ.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921344917302835#sec0065>)

⁸⁶ Η Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική καταρτίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση και παρουσιάστηκε στο Eurogroup της 27ης Απριλίου 2018, λαμβάνοντας ομόφωνα τη θετική αποδοχή των μελών του. Για τη διαμόρφωσή της διενεργήθηκε ευρύς και ανοικτός κύκλος διαβουλεύσεων σε πολλά επίπεδα, με κορυφαία τη διαδικασία των Περιφερειακών Αναπτυξιακών Συνεδρίων. Η Στρατηγική υιοθετεί τον ολιστικό τρόπο σχεδιασμού και ενσωματώνει τις τρεις διαστάσεις (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική) που ορίζονται στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Στόχος της Στρατηγικής είναι η μετάβαση σε ένα νέο δίκαιο, βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς αναπτυξιακό υπόδειγμα, με όρους κοινωνικής και περιφερειακής συνοχής, μέσα από την έγκαιρη και αποτελεσματική υλοποίηση ενός πλέγματος μεταρρυθμίσεων και πολιτικών για την ενίσχυση του μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού δυναμικού της Ελλάδας, την τόνωση των επενδύσεων, την υποστήριξη της καινοτομίας και εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας, τη δημιουργία νέων και ποιοτικών θέσεων εργασίας, καθώς και την αναβάθμιση του Κράτους Πρόνοιας, που νοείται ως συντελεστής και δείκτης της ανάπτυξης. (Βλ.

<http://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84/>)

⁸⁷ Για την περίοδο προγραμματισμού 2014-20, κάθε κράτος μέλος έχει συνάψει συμφωνία συνεργασίας σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Πρόκειται για έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό παρεμβάσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία και τα ταμεία επενδύσεων και τη σύνδεσή τους με τους στόχους της στρατηγικής για την ανάπτυξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Καθορίζει τις στρατηγικές και τις επενδυτικές προτεραιότητες που επιλέγει το σχετικό κράτος μέλος και παρουσιάζει κατάλογο των εθνικών και περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΕΠ) που επιδιώκει να εφαρμόσει, καθώς και ενδεικτική ετήσια χρηματοδότηση για κάθε ΕΠ. (Βλ. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/p/partnership-agreement)

⁸⁸ Partnership Agreement for the Development Framework 2014-2020 – Greece: <https://www.msp-platform.eu/fundings/partnership-agreement-development-framework-2014-2020-greece>

⁸⁹ Βλ. <http://www.ymeperaa.gr/epixeirisiako-programma/eisagogiko-keimeno>

⁹⁰ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ Ε.Π. – Υ.ΜΕ.ΠΕΡ.Α.Α. <http://www.ymeperaa.gr/epixeirisiako-programma/stoxoi-programmatos>

προώθηση αποδοτικής χρήσης των πόρων, καθώς επίσης και την προώθηση βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, αποδοτική χρήση σχεδίων ενέργειας σε δημόσια κτίρια και ευρεία διάδοση της τηλεθέρμανσης⁹¹.

Όσον αφορά την κυκλική οικονομία η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία⁹² θέτοντας βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες για την μακροπρόθεσμη προώθησή της, απαντώντας στα μέτρα που περιλαμβάνονται στο σχετικό Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την Κυκλική Οικονομία⁹³. Οι κυριότεροι μακροπρόθεσμοι στόχοι στρατηγικής 2030 για την κυκλική οικονομία όπως περιγράφονται στην ΕΕΑ της Ελλάδας του 2018⁹⁴ αναπτύσσουν την εφαρμογή μιας ιεράρχησης και συνοχής δομής ως προς τις διαδικασίες και τα μέσα για την διαχείριση αποβλήτων, αναπτύσσουν επίσης την κυκλική επιχειρηματικότητα (για παράδειγμα μέσω της προώθησης της ‘βιομηχανικής συμβίωσης’⁹⁵), την υποστήριξη προτύπων της κυκλικής κατανάλωσης της επαναχρησιμοποίησης, της επαναποθήκευσης και της σύζευξης, έναντι της αγοράς νέων προϊόντων και την βελτίωση συνεργασιών μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων παραγόντων, όπως επιχειρήσεις και βιομηχανία, επιστημονική κοινότητα και κοινωνία των πολιτών. Εκτός όμως από τους παραπάνω στόχους στρατηγικής 2030 για την κυκλική οικονομία, υφίσταντο και ποικίλες δράσεις προτεραιότητας όπως οι ρυθμιστικές και νομικές παρεμβάσεις για την αποσυμφόρηση γραφειοκρατικών εμποδίων, την κατανομή των υφιστάμενων κονδυλίων από διάφορες πηγές για τη χρηματοδότηση των ανωτέρω κανονιστικών παρεμβάσεων, καθώς και για έργα επίδειξης και για την αύξηση των φορολογικών και οικονομικών κινήτρων για τις επιχειρήσεις χρησιμοποιώντας δευτερογενή υλικά,

⁹¹ Τηλεθέρμανση: σύστημα διανομής θερμότητας που προέρχεται από κάποια κεντρική πηγή για θέρμανση κατοικιών, ζεστό νερό χρήσης, θέρμανση επαγγελματικών χώρων, είτε παροχή θερμότητας για παραγωγικές διαδικασίες.

⁹² Εθνική Στρατηγική για την κυκλική οικονομία, Δεκέμβριος 2018:

<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=R7N5HFvj2dM%3D&tabid=37&language=el-GR>

⁹³ Ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία, Δεκέμβριος 2015: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN>

⁹⁴ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, The incorporation of the SDGs in the national framework: The national priorities for the SDGs, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 57-59

⁹⁵ Βιομηχανική συμβίωση: είναι ένα εργαλείο για την προώθηση της περιβαλλοντικής αειφορίας στη διασταύρωση της μηχανικής, της οικολογίας και της οικονομίας. Συγκεκριμένα αποσκοπεί στη συστηματική αύξηση της αποδοτικότητας της ενέργειας και των υλικών που χρησιμοποιούνται στις βιομηχανικές διεργασίες με τη δημιουργία ρευμάτων σύνδεσης μεταξύ των διαφορετικών βιομηχανικών μονάδων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών βιομηχανιών για τις οποίες η ύπαρξη της μιας αυξάνει τη βιωσιμότητα των συνεργαζόμενων υπολοίπων και στην οποία η απαίτηση για εξοικονόμηση πρώτων υλών, ενέργειας και προστασία του περιβάλλοντος είναι ζωτικής σημασίας. Βλ. <http://www.ai4b.gr/industrial-symbiosis/>

την περαιτέρω βελτίωση της γνώσης, της εκπαίδευσης, της ευαισθητοποίησης και της επικοινωνίας μεταξύ των παραγωγών και των επιστημόνων, καθώς και μεταξύ των καταναλωτών και του ευρύτερου κοινού και τη βελτίωση των δομών διακυβέρνησης, ώστε να καταστεί δυνατή η μετάβαση σε ένα μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης που είναι πιο αποτελεσματικό και με μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Αναφορικά με τους υποστόχους 12.4 και 12.5 σχετικά με τη διαχείριση αποβλήτων, η οποία αποτελεί μακρόχρονη προτεραιότητα και πρόκληση για την Ελλάδα, το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων⁹⁶ και το συνοδευτικό σε αυτό Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Πρόληψη Αποβλήτων (Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 49/2015)⁹⁷ που έχει ήδη τεθεί σε εφαρμογή, τα 13 περιφερειακά σχέδια διαχείρισης αποβλήτων που έχουν ήδη εγκριθεί με πολλά από αυτά ήδη να είναι χρηματοδοτούμενα έργα, καθώς και το Εθνικό Σχέδιο για τη Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων⁹⁸ που εγκρίθηκε το 2016, παρέχουν το γενικό νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα για την προώθηση, στην πράξη, των διατάξεων της κυκλικής οικονομίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση αποβλήτων.

Επιπλέον, εγκρίθηκε νέος νόμος για την ανακύκλωση (νόμος 4496/2017⁹⁹) τον Νοέμβριο του 2017 ώστε να ευθυγραμμιστεί πλήρως με τη νομοθεσία που ισχύει ήδη (τροποποίηση του νόμου 2939/2001) καθώς και με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Ο νόμος 4496/2017 αποσκοπεί στην καλύτερη λειτουργία των συστημάτων ανακύκλωσης που βασίζονται στην Εκτεταμένη Ευθύνη του

⁹⁶ Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων, Ιούνιος 2015: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=OI1IVu124Jk%3D&tabid=238&language=el-GR>

⁹⁷ Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 174 Α/2015 η υπ' αριθμ. 49/2015 Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία εγκρίθηκε το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων και το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων, που ακολουθούν τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Οδηγίας, όπως ενσωματώθηκαν στο Εθνικό Δίκαιο, με το Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24 Α/2012). Βλ. https://www.ymepera.gr/images/vivliothiki/6.4_%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1_%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%91/%CE%A0%CE%A5%CE%A3%2049_15%20%20%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%91%20&%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%9B%CE%97%CE%A8%CE%97.pdf

⁹⁸ Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων, Φεβρουάριος 2016: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=iHSECSHjFk8%3D&tabid=232&language=el-GR>

⁹⁹ Νόμος 4496/2017 (ΦΕΚ Α' 170/8-11-2017) Τροποποίηση του ν. 2939/2001 για την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων, προσαρμογή στην Οδηγία 2015/720/ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης και άλλες διατάξεις.

Παραγωγού¹⁰⁰, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι οικονομικοί πόροι που προκύπτουν διοχετεύονται στη βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας της ανακύκλωσης.

Ακολουθώντας τα πλαίσια της κυκλικής οικονομίας επίσης εμπίπτει και το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), το οποίο θεσπίστηκε το 2019 και αναδεικνύει την αναπτυξιακή πολιτική της Ελλάδας σχετικά με ζητήματα ενέργειας και αντιμετώπισης κλιματικής αλλαγής. Στόχος του είναι η διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής για την Ενέργεια και το Κλίμα την επόμενη δεκαετία (έως δηλαδή το 2030), όπως για παράδειγμα τη δραστική μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την αναθεώρηση των περιφερειακών σχεδίων δράσης για τη διαχείριση αποβλήτων στα πλαίσια μιας κυκλικής οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά και τους στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ¹⁰¹.

Ακόμη όσον αφορά τη χρήση των πλαστικών, η Ελλάδα έχει λάβει μέτρα για τη δραστική μείωση της κατανάλωσης ελαφρού βάρους μιας χρήσης πλαστικών σακουλών, καθώς τα πλαστικά και τα μικροπλαστικά αποτελούν τη βασική πηγή ρύπανσης στις θάλασσες, μέσω μιας κοινής υπουργικής απόφασης που εκδόθηκε τον Αύγουστο του 2017¹⁰², καθορίζοντας πρόστιμα και ευθύνες για τον καταναλωτή. Το μέτρο της πληρωμής για τη χρήση των πλαστικών σακουλών από τους καταναλωτές, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Ιανουαρίου 2018, έχει ήδη ενστερνιστεί θετικά από το ευρύ κοινό με αποτέλεσμα τη ριζική μείωση της κατανάλωσης πλαστικών

100 Extended producer responsibility (EPR) σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ είναι μια πολιτική προσέγγιση βάσει της οποίας οι παραγωγοί έχουν σημαντική οικονομική ή / και υλική ευθύνη για την επεξεργασία ή τη διάθεση των προϊόντων μετά την κατανάλωση. Σήμερα, στην Ελλάδα λειτουργούν 22 εγκεκριμένα καθεστώτα επέκτασης της παραγωγικότητας (EPR) για: υλικά συσκευασίας, μπαταρίες, συσσωρευτές, απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, απόβλητα ελαστικών, οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους, λάδια και απορρίμματα λιπαντικών, και τα απόβλητα κατεδάφισης και κατασκευών. Για αυτές τις ροές αποβλήτων, καθορίζονται συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι ανακύκλωσης και ανάκτησης στην ΕΕ και στην εθνική νομοθεσία. Όλοι οι παραγωγοί ή οι εισαγωγείς αυτών των αποβλήτων είναι υποχρεωμένοι να καθορίζουν μεμονωμένα και να συμμετέχουν συλλογικά σε ένα σχετικό πρόγραμμα EPR. Όλα τα συστήματα αξιολογούνται, εγκρίνονται και ελέγχονται από τον Ελληνικό Οργανισμό Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ).

¹⁰¹ Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), Αθήνα, Νοέμβριος 2019: <http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2019/11/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CE%BD%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%9A%CE%BB%CE%AF%CE%BC%CE%B1-%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%9A.pdf>

¹⁰² Κ.Υ.Α. 180036/952/2017 (ΦΕΚ Β 2812/10-8-2017) Η απόφαση για την επιβολή τέλους σε πλαστικές σακούλες

σακουλών και της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών και την αλλαγή της συμπεριφοράς τους, όπως αναφέρει και ο υποστόχος 12.8.

Όσον αφορά την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών από μεγάλες επιχειρήσεις και τον υποστόχο 12.6¹⁰³, η Ελλάδα ενεργά προωθεί το οικολογικό σήμα της ΕΕ για προϊόντα και υπηρεσίες που έχουν μειωμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Στα τέλη του 2017, 12 κατασκευαστές χρωμάτων και βερνικιών με 274 προϊόντα, 2 παραγωγοί απορρυπαντικών με 21 προϊόντα και 12 ξενοδοχεία έλαβαν το οικολογικό σήμα της ΕΕ το 2004 Ελλάδα. Επιπλέον, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας υποστηρίζει την εφαρμογή του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης στις επιχειρήσεις και ειδικότερα το Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου- EMAS¹⁰⁴.

Τέλος, όσον αφορά τον υποστόχο 12.7¹⁰⁵, η Ελλάδα θα πρέπει να επιταχύνει τις διαδικασίες της, ώστε να συμβαδίζει με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Για το σκοπό αυτό, η Εθνική Επιτροπή για τις Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις¹⁰⁶ (που δημιουργήθηκε αρχικά στο πλαίσιο της εποπτείας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας το 2010) εδραιώθηκε ξανά το 2017, για να λειτουργήσει πλέον στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας του Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης. Η επιτροπή αποτελείται από εκπροσώπους διαφόρων υπουργείων και προωθεί τη σύνταξη ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για πράσινες δημόσιες συμβάσεις (GPP), σύμφωνα με τους εθνικούς στρατηγικούς στόχους για τις δημόσιες συμβάσεις που παρουσιάστηκαν από την Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων, την επεξεργασία επιλογής 'πράσινων' κριτηρίων για προϊόντα και υπηρεσίες που θα ενσωματωθούν στις τεχνικές προδιαγραφές των δημόσιων προμηθειών, και την επιλογή προϊόντων, υπηρεσιών και

¹⁰³ 12.6: Ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδίως των μεγάλων και υπερεθνικών, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και να ενσωματώσουν πληροφορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.

¹⁰⁴ Το EMAS είναι το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMS) που χρησιμοποιείται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με τα πρότυπα ISO 14001:2004 και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1221/2009 (κανονισμός EMAS). Προς το παρόν, 35 οργανώσεις με 1.334 τοποθεσίες είναι εγγεγραμμένες στο εθνικό Μητρώο EMAS. Τα κίνητρα χρηματοδότησης και χορήγησης αδειών χορηγούνται σε επιχειρήσεις που λειτουργούν κάτω από αρχές του EMAS. Βλ. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/organisation-and-rules/environmental-management>

¹⁰⁵ 12.7: Προαγωγή των βιώσιμων πρακτικών δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και τις προτεραιότητες.

¹⁰⁶ ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ:
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=533&language=el-GR>

έργων στα οποία ‘περιβαλλοντικά’ κριτήρια μπορούν να εφαρμοστούν ως ελάχιστες υποχρεωτικές απαιτήσεις ή ως πρόσθετα εθελοντικά κριτήρια απόδοσης.

Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 14

Πηγή: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg12>

Διατήρηση και Βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων

Οι ωκεανοί του πλανήτη και όλες οι διεργασίες των θαλάσσιων οικοσυστημάτων κατέχουν καίριο ρόλο για μια κατοικήσιμη ζωή στον πλανήτη. Προσφέροντας πόσιμο νερό, οι εναλλαγές του καιρού και του κλίματος, αλλά και το οξυγόνο προέρχονται και ρυθμίζονται από το θαλάσσιο περιβάλλον. Εκτός όμως από την ύπαρξη ζωής, στο πέρασμα των χρόνων οι θάλασσες και οι ωκεανοί αποτέλεσαν κομβικά σημεία για την ανάπτυξη του εμπορίου και των μεταφορών για την εξέλιξη της κοινωνίας και των ανθρώπων. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της συνεχούς ρύπανσης των θαλάσσιων υδάτων αλλά και οξίνισης των ωκεανών κρίνεται απαραίτητη η προσεκτική διαχείριση και προστασία τους για ένα βιώσιμο μέλλον, ώστε να προστατεύονται οι λειτουργίες των οικοσυστημάτων αυτών, η βιοποικιλότητα, αλλά και η αλιεία, η οποία επηρεάζεται και εκείνη με τη σειρά της. Για αυτούς τους λόγους λοιπόν δημιουργήθηκε ο στόχος βιώσιμης ανάπτυξης 14 που αφορά τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, θεσπίζοντας υποστόχους και δείκτες για την καλύτερη

αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων από τα κράτη αλλά και από μη κρατικούς φορείς, στοχεύοντας σε ένα βιώσιμο μέλλον των θαλασσών και των ωκεανών.

Για την ολοκληρωμένη και καταρτισμένη εφαρμογή των πολιτικών και διαδικασιών των ΣΒΑ, όπως έχει αναφερθεί, υπήρξε η περαιτέρω κατηγοριοποίηση αυτών σε υποστόχους και δείκτες, οι οποίοι προσδίδουν περισσότερη ακρίβεια και βοήθεια στην εφαρμογή, όπως και παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα πιο συγκεκριμένα για τον Στόχο 14 της Βιώσιμης Ανάπτυξης:

Πίνακας 2. Υποστόχοι και Δείκτες του ΣΒΑ 14

Υποστόχοι (Targets)	Δείκτες (Indicators)
14.1 Έως το 2025, πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως της ρύπανσης από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.	14.1.1 Δείκτης παράκτιου ευτροφισμού και πλωτής πλαστικής πυκνότητας θραυσμάτων.
14.2 Έως το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις, μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί.	14.2.1 Ποσοστό εθνικών αποκλειστικών οικονομικών ζωνών που διαχειρίζονται χρησιμοποιώντας προσεγγίσεις βασισμένες στο οικοσύστημα.
14.3 Ελαχιστοποίηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οξίνισης των ωκεανών, μέσω της ενίσχυσης της επιστημονικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα.	14.3.1 Μέση θαλάσσια οξύτητα (pH) που μετράται σε συμφωνημένη ομάδα αντιπροσωπευτικών σταθμών δειγματοληψίας.
14.4 Έως το 2020, αποτελεσματική	14.4.1 Ποσοστό των αποθεμάτων αλιείας

ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής και τερματισμός της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, των καταστρεπτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων βασισμένων στην επιστήμη, έτσι ώστε να αποκατασταθούν τα αποθέματα αλιευμάτων το συντομότερο δυνατό, τουλάχιστον σε επίπεδα που θα επιτρέπουν την παραγωγή της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, όπως καθορίζονται από τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά.	σε βιολογικά βιώσιμα επίπεδα.
14.5 Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.	14.5.1 Κάλυψη προστατευόμενων περιοχών αναφορικά με τις θαλάσσιες περιοχές.
14.6 Έως το 2020, απαγόρευση συγκεκριμένων μορφών επιδοτήσεων αλιείας, οι οποίες συντελούν στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και την υπερεκμετάλλευση, εξάλειψη των επιδοτήσεων που συντελούν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία, και αποφυγή της εισαγωγής νέων τέτοιων επιδοτήσεων, αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των	14.6.1 Πρόοδος των χωρών όσον αφορά το βαθμό εφαρμογής των διεθνών πράξεων που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας.

διαπραγματεύσεων που διενεργούνται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σχετικά με τις αλιευτικές επιδοτήσεις.	
14.7 Έως το 2030, αύξηση των οικονομικών ωφελειών για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες από τη βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, μέσω της βιώσιμης διαχείρισης της αλιείας, των υδατοκαλλιεργειών και του τουρισμού.	14.7.1 Βιώσιμη αλιεία ως ποσοστό του ΑΕΠ στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη, στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και σε όλες τις χώρες.
14.A Αύξηση της επιστημονικής γνώσης, ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τα Κριτήρια και τις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τη Μετάδοση της Θαλάσσιας Τεχνολογίας της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υγεία των ωκεανών και να ενισχυθεί η συμβολή της θαλάσσιας βιοποικιλότητας στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδίως των μικρών αναπτυσσόμενων νησιωτικών κρατών και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.	14.A.1 Ποσοστό συνολικού προϋπολογισμού έρευνας που διατίθεται για την έρευνα στον τομέα της ναυτικής τεχνολογίας.
14.B Παροχή πρόσβασης των παραδοσιακών αλιέων μικρής κλίμακας στους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές.	14.B.1 Η πρόοδος των χωρών ως προς το βαθμό εφαρμογής ενός νομικού / κανονιστικού / πολιτικού / θεσμικού πλαισίου που αναγνωρίζει και προστατεύει τα δικαιώματα πρόσβασης για την αλιεία μικρής κλίμακας.

14.C Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπως προβλέπεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως αναφέρεται στην παρ. 158 του κειμένου αποτελεσμάτων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, με τίτλο ‘Το μέλλον που θέλουμε’.	14.C.1 Αριθμός χωρών που σημειώνουν πρόοδο όσον αφορά την επικύρωση, την αποδοχή και την εφαρμογή μέσω νομικών, πολιτικών και θεσμικών πλαισίων, με τα μέσα που σχετίζονται με τους ωκεανούς τα οποία εφαρμόζουν το διεθνές δίκαιο, όπως αντικατοπτρίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, για τη διατήρηση και την βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους.
--	--

Προσαρμογή από: Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οι 17 Στόχοι και 169 Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης <http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2016/12/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%9F%CE%99-%CE%92%CE%99%CE%A9%CE%A3%CE%99%CE%9C%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%9E%CE%97%CE%A3-EL-2.pdf>

ΣΒΑ 14 και Ελλάδα

Η Ελλάδα όντας μια χώρα με πλούσια βιοποικιλότητα στο θαλάσσιο περιβάλλον της, εκτός από περιβαλλοντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και οικονομικό, διαθέτοντας σημαντικούς πόρους για την ανάπτυξη της ναυτιλίας, της αλιείας, των υποθαλάσσιων ενεργειακών της πόρων, δραστηριοτήτων θαλάσσιου εμπορίου και μεταφοράς, αλλά και του τουρισμού, ο οποίος καθίσταται ζωτικής σημασίας για τις οικονομικές δραστηριότητες των πληθυσμών στις ακτές αλλά και ιδιαίτερα των νησιών. Για αυτούς τους λόγους λοιπόν η Ελλάδα έχει αναλάβει μια ολιστική προσέγγιση για την ολοκληρωμένη διατήρηση και προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της, δημιουργώντας συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης και μιας γαλάζιας οικονομίας σε όλα τα επίπεδα, από τοπικό μέχρι εθνικό.

Συγκεκριμένα, όπως περιγράφεται και στην ΕΕΑ 2018¹⁰⁷ όσον αφορά τον υποστόχο 14.1¹⁰⁸ για την πρόληψη και τη μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης, και σύμφωνα με τις απαιτήσεις του νόμου 3983/2011¹⁰⁹ και της οδηγίας – πλαίσιο της ΕΕ για τη θαλάσσια στρατηγική¹¹⁰, ένα εκτεταμένο πλαίσιο μέτρων που καλύπτει όλες τις πτυχές της θαλάσσιας ρύπανσης και της υποβάθμισης εγκρίθηκε νομικά (Ιανουάριος 2018), ώστε να εξασφαλιστεί η διατήρηση της ήδη καλής κατάστασης των ελληνικών θαλάσσιων υδάτων ή ακόμη περισσότερο η επίτευξή της, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις μικρής υποβάθμισης όπου απαιτείται να ληφθεί δράση αποκατάστασης. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, στη διατήρηση της πλούσιας ελληνικής θαλάσσιας βιοποικιλότητας, την προστασία οικοσυστημάτων από μη αυτόχθονα είδη που εισάγονται από ανθρώπινες δραστηριότητες, διατηρώντας τους πληθυσμούς όλων των εμπορικά εκμεταλλευόμενων ψαριών και οστρακοειδών εντός ασφαλών βιολογικών ορίων, στη διατήρηση θαλάσσιων ιστών τροφίμων, την ελαχιστοποίηση του ευτροφισμού που προκαλείται από τον άνθρωπο, τη διατήρηση της ακεραιότητας του θαλάσσιου στρώματος, ελαχιστοποιώντας τους ρύπους στα θαλάσσια ύδατα και τα ψάρια και τα θαλασσινά κάτω από τα κατώφλια, μειώνοντας τα θαλάσσια απορρίμματα (ειδικά τα πλαστικά), αλλά και αυτά που προκαλούν υποβρύχιο θόρυβο. Τα μέτρα αυτά προωθούν τις διασυνδέσεις μεταξύ της προστασίας των θαλάσσιων και των παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως αναφέρει και ο υποστόχος 14.2¹¹¹, όπως επίσης και των βιώσιμων τουριστικών πρακτικών, οι οποίες καθίσταντο από τις βασικές

¹⁰⁷ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, The incorporation of the SDGs in the national framework: The national priorities for the SDGs, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 64-66

¹⁰⁸ 14.1: Έως το 2025, πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως της ρύπανσης από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.

¹⁰⁹ Νόμος 3983/2011 Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις. - ΦΕΚ 144/Α/17-6-2011. Βλ. <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=jpzoMfylkWU%3D&tabid=506&language=el-GR>

¹¹⁰ Η οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική εγκρίθηκε στις 17 Ιουνίου 2008 και στόχος της είναι η αποτελεσματικότερη προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η Επιτροπή συνέταξε επίσης ένα σύνολο λεπτομερών κριτηρίων και μεθοδολογικών προτύπων που θα βοηθήσουν τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν την οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική και τα οποία αναθεωρήθηκαν το 2017, οδηγώντας στη νέα απόφαση της Επιτροπής για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση. Βλ. https://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/marine-strategy-framework-directive/index_en.htm

¹¹¹ 14.2: Έως το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις, μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί.

πολιτικές προτεραιότητες της χώρας και που επωφελούνται από μια καλή περιβαλλοντική κατάσταση στο θαλάσσιο περιβάλλον. Από την άποψη αυτή, η Ελλάδα έχει πολλά χρόνια άριστα αποτελέσματα στην διατήρηση μιας πολύ υψηλής ποιότητας κολύμβησης στις ακτές, και κατατάσσεται ανάμεσα στις κορυφαίες χώρες παγκοσμίως για 30 χρόνια στο παγκόσμιο πρόγραμμα για τις γαλάζιες σημαίες, το πιο αναγνωρισμένο οικολογικό σήμα για παραλίες, μαρίνες και βιώσιμες τουριστικές βιοτεχνίες¹¹².

Όσον αφορά τον υποστόχο 14.4¹¹³, η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, λόγω των γεωγραφικών χαρακτηριστικών της (μεγάλες παράκτιες και νησιωτικές περιοχές) αλλά και της πλούσιας βιοποικιλότητας των θαλάσσιων περιοχών της. Όντας το μόνο κράτος μέλος της ΕΕ με ειδικό χωροταξικό σχεδιασμό¹¹⁴ ιδιαίτερα για την υδατοκαλλιέργεια¹¹⁵ προασπίζεται η προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Από την άποψη αυτή, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και η Θάλασσα 2014-2020¹¹⁶ που προσφέρει ευκαιρίες χρηματοδότησης, αποτελεί ένα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης στη χώρα. Βασικός στόχος του είναι να προωθήσει έναν περιβαλλοντικά βιώσιμο, αποδοτικό από πλευράς πόρων, καινοτόμο, ανταγωνιστικό και βασισμένο στη γνώση τομέα αλιείας, προκειμένου να μειωθεί ο αντίκτυπος στο θαλάσσιο περιβάλλον και να επιτυγχάνεται η προστασία και η αποκατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και οικοσυστημάτων. Προκειμένου να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα, η Ελλάδα έχει επίσης ήδη επεκτείνει τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές ως εθνικό τμήμα του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000¹¹⁷ στην

¹¹² Το 2016, 430 ελληνικές παραλίες είχαν βραβευτεί με Γαλάζια Σημαία, καταλαμβάνοντας την 3η θέση μεταξύ 50 χωρών παγκοσμίως. Βλ. <https://www.cnn.gr/taksidi/ellada/story/33469/galazies-simaies-3i-ston-kosmo-i-ellada>

¹¹³ 14.4: Έως το 2020, αποτελεσματική ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής και τερματισμός της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, των καταστρεπτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων βασισμένων στην επιστήμη, έτσι ώστε να αποκατασταθούν τα αποθέματα αλιευμάτων το συντομότερο δυνατό, τουλάχιστον σε επίπεδα που θα επιτρέπουν την παραγωγή της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, όπως καθορίζονται από τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά.

¹¹⁴ Νόμος 4546/18 (ΦΕΚ 101 Α/18) Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ «περί θεσπίσεως πλαισίου για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό» και άλλες διατάξεις.

¹¹⁵ European MSP Platform, Special Framework for Spatial Planning and Sustainable Development for Aquaculture. Βλ. <https://www.msp-platform.eu/practices/special-framework-spatial-planning-and-sustainable-development-aquaculture>

¹¹⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και η Θάλασσα 2014-2020: http://www.moa.gov.cy/moa/opf/opf2014.nsf/index_gr/index_gr?OpenDocument

¹¹⁷ Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR>

αιγιαλίτιδα ζώνη της από 6% σε 19,6%, υπερβαίνοντας τον υποστόχο 14.5¹¹⁸ έχοντας ως αποτέλεσμα τη διατήρηση σημαντικών οικοτόπων, καθώς και σημαντικά είδη ψαριών και θαλάσσιων πτηνών.

Η Ελλάδα όντας αποφασισμένη να αξιοποιήσει πλήρως τις ευκαιρίες που προσφέρονται από σημαντικά εργαλεία όπως ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός (MSP). Έτσι λοιπόν μέχρι το 2021 θα υιοθετηθεί στην Ελλάδα μια Εθνική Θαλάσσια Στρατηγική Χωροταξικού Σχεδιασμού (NMSPS), η οποία θα καλύψει όλη την ελληνική θαλάσσια περιοχή και θα συμβάλει στην αρμονική συνύπαρξη όλων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και χρήσεων, στη βιώσιμη ανάπτυξη των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, στην Βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, στην προστασία του περιβάλλοντος και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω μιας σύνθεσης οικολογικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραμέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης και της διασφάλισης της ανθεκτικότητας στην αλλαγή του κλίματος, θέτοντας ένα όραμα για το μέλλον με βάση την προσέγγιση που βασίζεται στο οικοσύστημα, τη διασύνδεση ξηράς-θάλασσας και την ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος¹¹⁹. Παράλληλα στο πλαίσιο της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της παράκτιας περιοχής της Μεσογείου, η Ελλάδα συνεργάζεται με τα συμβαλλόμενα μέρη για να διερευνήσει από κοινού τρόπους και μέσα για την ενίσχυση των εθνικών ικανοτήτων μέσω του Πρωτοκόλλου της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών (ICZM) της Μεσογείου, της Σύμβασης της Βαρκελώνης¹²⁰.

Ο υποστόχος 14.C¹²¹ αποτελεί υψίστης σημασίας πολιτική για την Ελλάδα και είναι σταθερά δεσμευμένο για το κράτος δικαίου και ειδικότερα στη Σύμβαση των

¹¹⁸ 14.5: Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.

¹¹⁹ UN, Elaboration of National Maritime Spatial Planning Strategy by 2021 by Ministry of Environment and Energy/ General Secretariat of Spatial Planning and Urban Environment /Directorate General of Spatial Planning/Directorate of Spatial Planning (Government). Βλ. <https://oceanconference.un.org/commitments/?id=18454>

¹²⁰ Ραυτόπουλος Ευ., Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Μεσόγειος ή Plus Ultra Ο κύκλος των Αποβλήτων, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014

¹²¹ 14.C: Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπως προβλέπεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως αναφέρεται στην παρ. 158 του κειμένου αποτελεσμάτων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, με τίτλο 'Το μέλλον που θέλουμε'.

Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS)¹²², η οποία καθορίζει το νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται όλες οι δραστηριότητες στους ωκεανούς. Η UNCLOS παρέχει μια σταθερή βάση και τα νομικά εργαλεία για την αποτελεσματική λειτουργία της αντιμετώπισης ζητημάτων που σχετίζονται με την βιώσιμη ανάπτυξη και με τις νέες προκλήσεις που τίθενται σε αυτό πεδίο. Η Ελλάδα υποστηρίζει σθεναρά την αποτελεσματική και πλήρη εφαρμογή της καθώς και την εφαρμογή των σχετικών διεθνών και περιφερειακών μέσων, τα οποία συμπληρώνουν τις διατάξεις της.

¹²² United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm

Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 15

Πηγή: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg12>

Προώθηση βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών, καταπολέμηση της ερημοποίησης, αναστροφή υποβάθμισης εδάφους και βιοποικιλότητας

Καλύπτοντας σχεδόν το 1/3 της γης, τα δάση εκτός από την παροχή στέγης και επισιτιστικής ασφάλειας και προστασίας των σπιτιών των αυτόχθονων πληθυσμών, αποτελούν κομβικό σημείο στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής αλλά και στην προστασία της βιοποικιλότητας. Χρόνο με το χρόνο χάνονται εκατομμύρια εκτάρια δασών και παράλληλα με την υποβάθμιση της ξηράς, η οποία έχει οδηγήσει μεγάλο μέρος σε απερίμωση, κρίνεται αναγκαία η προστασία των δασών, για τη διαχείριση των φυσικών πόρων και την αύξηση της παραγωγικότητας της γης. Παρόλο που μέχρι το 15% της γης βρίσκεται σήμερα υπό προστασία, η βιοποικιλότητα εξακολουθεί να κινδυνεύει. Η αποψίλωση και η απερίμωση -που προκαλούνται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την αλλαγή του κλίματος-

δημιουργούν προκλήσεις για την βιώσιμη ανάπτυξη, επηρεάζοντας και τη ζωή και τα μέσα διαβίωσης εκατομμυρίων ανθρώπων στην καταπολέμηση της φτώχειας. Καταβάλλονται προσπάθειες για τη διαχείριση των δασών και την καταπολέμηση της απερίωμησης και υπάρχουν δύο διεθνείς συμφωνίες που εφαρμόζονται επί του παρόντος για την προώθηση της χρήσης των πόρων με δίκαιο τρόπο. Παρέχονται επίσης οικονομικές επενδύσεις για τη στήριξη της βιοποικιλότητας.

Για την ολοκληρωμένη και καταρτισμένη εφαρμογή των πολιτικών και διαδικασιών των ΣΒΑ, όπως έχει αναφερθεί, υπήρξε η περαιτέρω κατηγοριοποίηση αυτών σε υποστόχους και δείκτες, οι οποίοι προσδίδουν περισσότερη ακρίβεια και βοήθεια στην εφαρμογή, όπως και παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα πιο συγκεκριμένα για τον Στόχο 15 της Βιώσιμης Ανάπτυξης:

Πίνακας 3. Υποστόχοι και Δείκτες του ΣΒΑ 15

Υποστόχοι (Targets)	Δείκτες (Indicators)
15.1 Έως το 2020, διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και των οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υδροβιότοπων, των βουνών και των ξηρών ζωνών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες.	15.1.1 Δασική περιοχή ως ποσοστό της συνολικής έκτασης.
	15.1.2 Ποσοστό σημαντικών τόπων για τη βιοποικιλότητα χερσαίων οικοσυστημάτων και γλυκού νερού που καλύπτονται από προστατευόμενες περιοχές, ανά τύπο οικοσυστήματος.
15.2 Έως το 2020, προαγωγή της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων των δασών, τερματισμός της αποψίλωσης, αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και ουσιαστική αύξηση της δάσωσης και της αναδάσωσης παγκοσμίως.	15.2.1 Πρόοδος προς τη βιώσιμη διαχείριση των δασών.
15.3 Έως το 2030, καταπολέμηση της	15.3.1 Ποσοστό γης που υποβαθμίζεται

απερήμωσης, αποκατάσταση υποβαθμισμένων γαιών και εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών που επηρεάζονται από την απερίμωση, την ξηρασία και τις πλημμύρες, και επιδίωξη της επίτευξης ενός κόσμου με μηδενική υποβάθμιση της γης.	σε συνολική έκταση.
15.4 Έως το 2030, διασφάλιση της διατήρησης των ορεινών οικοσυστημάτων συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητάς τους, έτσι ώστε ενισχυθεί η ικανότητά τους να παράσχουν οφέλη απαραίτητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.	15.4.1 Η κάλυψη από προστατευόμενες περιοχές σημαντικών τοποθεσιών για τη βιοποικιλότητα των ορεινών περιοχών.
	15.4.2 Δείκτης ορεινής πράσινης κάλυψης.
15.5 Ανάλυση επείγουσας και ουσιαστικής δράσης για τη μείωση της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων, την αποτροπή της απώλειας της βιοποικιλότητας καθώς και την προστασία και την πρόληψη, έως το 2020, της εξαφάνισης απειλούμενων ειδών.	15.5.1 Δείκτης κόκκινης λίστας.
15.6 Προαγωγή του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού των οφελών που προέρχονται από τη χρήση των γενετικών πόρων και προαγωγή της κατάλληλης πρόσβασης σε τέτοιους πόρους, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς.	15.6.1 Αριθμός χωρών που έχουν υιοθετήσει νομοθετικά, διοικητικά και πολιτικά πλαίσια για την εξασφάλιση δίκαιου και ορθόνομου επιμερισμού των οφελών.
15.7 Ανάλυση άμεσης δράσης για τον τερματισμό της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της πανίδας, και την αντιμετώπιση τόσο της προσφοράς	15.7.1 Ποσοστό της εμπορεύσιμης άγριας πανίδας που έχει θωρακιστεί ή παράνομα διακινηθεί.

όσο και της ζήτησης παράνομων προϊόντων χλωρίδας και πανίδας.	
15.8 Έως το 2020, θέσπιση μέτρων για την πρόληψη της εισαγωγής και τη σημαντική μείωση του αντίκτυπου των χωροκατακτητικών ξένων ειδών στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, και τον έλεγχο ή εξάλειψη των κυριότερων από αυτά τα είδη.	15.8.1 Ποσοστό χωρών που υιοθετούν σχετική εθνική νομοθεσία και διαθέτουν επαρκείς πόρους για την πρόληψη ή τον έλεγχο των χωροκατακτητικών ξένων ειδών.
15.9 Έως το 2020, ενσωμάτωση της αξίας των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στον εθνικό και τοπικό σχεδιασμό, στις αναπτυξιακές διαδικασίες και στις στρατηγικές και υπολογισμούς μείωσης της φτώχειας.	15.9.1 Πρόοδος προς την κατεύθυνση των εθνικών στόχων που καθορίστηκαν σύμφωνα με το στόχο 2 της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα Aichi Biodiversity 2011-2020.
15.A Κινητοποίηση και σημαντική αύξηση των οικονομικών πόρων από όλες τις πηγές για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.	15.A.1 Επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια και δημόσιες δαπάνες για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.
15.B Κινητοποίηση σημαντικών πόρων από όλες τις πηγές και σε όλα τα επίπεδα για τη χρηματοδότηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και παροχή επαρκών κινήτρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθήσουν τέτοιου είδους διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης και της αναδάσωσης.	15.B.1 Επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια και δημόσιες δαπάνες για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.
15.C Ενίσχυση της παγκόσμιας στήριξης των προσπαθειών καταπολέμησης της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών,	15.C.1 Ποσοστό της εμπορεύσιμης άγριας πανίδας που έχει θωρακιστεί ή παράνομα διακινηθεί.

αυξάνοντας την ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων να επιδιώκουν ευκαιρίες βιώσιμων συνθηκών διαβίωσης.	
--	--

Προσαρμογή από: Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: Οι 17 Στόχοι και 169 Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης <http://www.ggk.gov.gr/wp-content/uploads/2016/12/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A7%CE%9F%CE%99-%CE%92%CE%99%CE%A9%CE%A3%CE%99%CE%9C%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%9E%CE%97%CE%A3-EL-2.pdf>

ΣΒΑ 15 και Ελλάδα

Η Ελλάδα εκτός από υψηλό επίπεδο θαλάσσιων ειδών και οικοσυστημάτων, εμφανίζει και μια ιδιαίτερη ποικιλομορφία στα χερσαία οικοσυστήματα με μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών, λόγω της απομόνωσης των βουνών και των νησιών, καθώς και σχεδόν παρθένο φυσικό περιβάλλον σε ευρείες περιοχές της χώρας. Η προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών που πρεσβεύει ο ΣΒΑ 15 παρέχουν ένα σημαντικό καταλύτη για την επίτευξη των συνολικών στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ελλάδα, όπως η εξάλειψη της φτώχειας, της πείνας, της ισότητας των φύλων και της πρόσβασης στην υγεία και την εκπαίδευση. Οι υπηρεσίες των οικοσυστημάτων έχουν επίσης ευρύτερες θετικές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη και την ευημερία, επιτρέποντας τον βιώσιμο τουρισμό, τη διατήρηση της ασφάλειας των τροφίμων, υποστηρίζοντας τη σωματική και ψυχική υγεία και την προστασία των πολιτιστικών αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς και των παραδοσιακών πρακτικών.

Όπως περιγράφεται και στην ΕΕΑ της Ελλάδας 2018¹²³, έχοντας ως χώρα μια μακροχρόνια πολιτική διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος, αυτή χρονολογείται από τη δεκαετία του 1930 με τη νομοθεσία για την προστασία της φύσης σχετικά με τα εθνικά πάρκα και τα δάση στην ηπειρωτική χώρα. Είναι μία από τις πρώτες χώρες σε όλο τον κόσμο, η οποία ενέκρινε πλαίσιο νόμου για την

¹²³ Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, The incorporation of the SDGs in the national framework: The national priorities for the SDGs, Greece, July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, pp. 66-69

προστασία του περιβάλλοντος (νόμος 1650/1986¹²⁴, ο οποίος τροποποιήθηκε με το Ν3937/2011), ενώ οι αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος κατοχυρώνονται στο άρθρο 24 του Ελληνικού Συντάγματος. Στο πλαίσιο αυτό, η προστασία των δασικών περιοχών αποτελεί βασική υποχρέωση και προτεραιότητα της Πολιτείας, όπως είναι η οργάνωση και ο σχεδιασμός του αστικού χώρου που συχνά έρχεται σε σύγκρουση με την προστασία των δασών. Έτσι, μία από τις υψηλότερες προτεραιότητες της Ελλάδας, σήμερα, είναι η οριστικοποίηση της πλήρους ψηφιοποίησης του ελληνικού εδάφους από την άποψη της χρήσης γης, το καθεστώς προστασίας, το είδος των βιομηχανικών και άλλων δραστηριοτήτων.

Προς την κατεύθυνση αυτή και σύμφωνα με τους υποστόχους 15.1¹²⁵ και 15.2¹²⁶, η εκπόνηση και έγκριση των Δασικών Χαρτών αντανάκλα μια επίπονη προσπάθεια τα τελευταία χρόνια. Μέχρι τον Μάιο 2019 έχει αναρτηθεί το 54,58% των δασικών χαρτών της χώρας, όπου το 44,3% από αυτούς έχει κυρωθεί, καθώς επίσης και οι εκτάσεις που προστατεύονται από την εθνική νομοθεσία αντιστοιχούν στο 62% των κυρωμένων δασικών χαρτών. Επίσης με την ΥΑ 170195/758/2018¹²⁷ καθορίζεται η Εθνική Στρατηγική για τα Δάση 2018-2038¹²⁸, στην οποία παρουσιάζονται οι αρχές, οι κατευθύνσεις δασικής πολιτικής, οι στόχοι και τα μέσα εφαρμογής της. Η πραγματική οριοθέτηση των δασικών περιοχών, σε συνδυασμό με την συνεχιζόμενη ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου, θα διευκολύνει τον σχεδιασμό και την έγκριση των νέων επενδύσεων σε ολόκληρη τη χώρα, διασφαλίζοντας παράλληλα την προστασία και διαχείριση των δασικών περιοχών σε ένα πιο βιώσιμο και αποτελεσματικό τρόπο κατά της εξάπλωσης των πόλεων, τις δασικές πυρκαγιές και σύμφωνα με τους στόχους μετριασμού της αλλαγής του κλίματος σε εθνικό επίπεδο.

¹²⁴ Όπως αναγράφεται και στο Άρθρο 1 παρ. 1 του Ν 1650/86, σκοπός του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η προστασία του περιβάλλοντος, θεμελιώδης και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής, υλοποιείται κύρια μέσα από το δημοκρατικό προγραμματισμό.

¹²⁵ 15.1: Έως το 2020, διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και των οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υδροβιότοπων, των βουνών και των ξηρών ζωνών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες.

¹²⁶ 15.2: Έως το 2020, προαγωγή της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων των δασών, τερματισμός της αποψίλωσης, αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και ουσιαστική αύξηση της δάσωσης και της αναδάσωσης παγκοσμίως.

¹²⁷ Υπουργική Απόφαση 170195/758/2018 (ΦΕΚ Β' 5351) Σχέδιο Στρατηγικής Ανάπτυξης της Δασοπονίας 2018-2038 (Εθνική Στρατηγική για τα Δάση)

¹²⁸ ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ (ΕΣΔ) 2018-2038: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=950&language=en-US>

Όσον αφορά την προστασία και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας το κύριο εργαλείο με το οποίο καλύπτονται τα θέματα της βιοποικιλότητας είναι ο Νόμος 2204/1994¹²⁹, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα στην Ελλάδα, κατόπιν και της σχετικής Απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 93/626/ΕΟΚ¹³⁰. Εν συνεχεία με το γενικό πλαίσιο νόμου για τη βιοποικιλότητα στην Ελλάδα ακολουθεί ο νόμος 3937/2011¹³¹ και η επακόλουθη Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2014-2029¹³², καθώς και το συνοδευτικό πενταετές σχέδιο δράσης που εγκρίθηκε το 2014, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD¹³³), αποτυπώνοντας το γενικό όραμα για την προστασία της βιοποικιλότητας και των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων και βασιζόμενο σε τρεις πυλώνες: την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας, την προώθηση της βιοποικιλότητας ως εθνικού φυσικού κεφαλαίου και την εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδα στην πρόληψη της απώλειας της παγκόσμιας βιοποικιλότητας, με στόχο την πρόληψη κάθε καταστροφικής αλλαγής που προκαλείται από την απώλεια της βιοποικιλότητας, μέχρι το 2050.

Στην Ελλάδα αντιστοιχεί το 35% της βιοποικιλότητας της Ευρώπης και σήμερα διαθέτει 446 τόπους που περιλαμβάνονται στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 της ΕΕ¹³⁴ που αντιστοιχούν στο 27,59% (χερσαίου εδάφους) και 19,60% (θαλάσσιων περιοχών) υπερβαίνοντας τον υποστόχο 14.5¹³⁵. Η επίσημη νομική στήριξη όλων αυτών των περιοχών έχει πρόσφατα ολοκληρωθεί και η συνολική έκταση τους τώρα καλύπτεται πλήρως από Φορείς Διαχείρισης, με την επέκταση της δικαιοδοσίας των ήδη υφιστάμενων 28 Φορέων Διαχείρισης στην Ελλάδα και τη δημιουργία 8 νέων για την, ως εκ τούτου, κάλυψη του 100% των περιοχών Natura 2000 στη χώρα¹³⁶. Επιπλέον, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, έχει ήδη ξεκινήσει την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, των Προεδρικών

¹²⁹ Νόμος υπ' αριθμ. 2204/1994 (ΦΕΚ 59/Α/15-4-1994) Κύρωση Σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα.

¹³⁰ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλομορφία 93/626/ΕΟΚ, 25 Οκτωβρίου 1993

¹³¹ Νόμος υπ' αριθμ. 3937- ΦΕΚ Α 60/31.3.2011 Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις

¹³² Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=237&language=el-GR>

¹³³ Βλ. <https://www.cbd.int/>

¹³⁴ Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR>

¹³⁵ 14.5: Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.

¹³⁶ Νόμος υπ' αριθμ. 4519/2018 (ΦΕΚ Α' 25/20-02-2018) Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και άλλες διατάξεις

Διαταγμάτων και των σχεδίων διαχείρισης, συνολικού προϋπολογισμού ύψους 17,5 εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο μόλις ολοκληρωθεί θα είναι νομικά εγκεκριμένο και θα επιβληθεί για το σύνολο του δικτύου Natura 2000, για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας, για τη ρύθμιση και τον καθορισμό των όρων διατήρησης και να εφαρμόσει μια δικαστική διαχείριση όλων των περιοχών Natura 2000 στην Ελλάδα, μέχρι το 2022. Επιπλέον, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας βραβεύτηκε πρόσφατα με το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα LIFE (LIFE IP¹³⁷) με συνολικό προϋπολογισμό ύψους 17 εκατομμυρίων ευρώ, που θα διαρκέσει για την περίοδο 2018 - 2025. Οι κύριοι στόχοι του έργου είναι η υλοποίηση των 10 Σχεδίων Δράσης για οικοτόπους και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που αναφέρονται στα πτηνά και τους οικοτόπους της ΕΕ, την πιλοτική εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 και την χαρτογράφηση συγκεκριμένης κλίμακας και την αξιολόγηση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους σε εθνικό επίπεδο. Η επιτυχής υλοποίηση του έργου θα οδηγήσει σε σημαντική βελτίωση της διαχείρισης και προστασίας των οικοτόπων και των ειδών στη χώρα.

Παράλληλα, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας συνεχίζει την παρακολούθηση της εφαρμογής του καθεστώτος και τη διαχείριση των σπάνιων, απειλούμενων και ενδημικών είδη ζώων και φυτών και των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) στις περιοχές του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών (και σύμφωνα με το νόμο 3937/2011), ενώ βρίσκεται σε λειτουργία ένα σύστημα για την συλλογή και παραγωγή δεδομένων για τα δάση, το είδος, τη χλωρίδα και τους οικοτόπους, για τον προσδιορισμό των βιολογικών δεικτών, την οργάνωση των βάσεων δεδομένων και ένα διαδικτυακό σύστημα απόκτησης δεδομένων, σύμφωνα με το Εθνικό Περιβαλλοντικό Δίκτυο Πληροφόρησης.

Επίσης η ερμητοποίηση (Υποστόχος 15.3¹³⁸) αποτελεί σημαντική πρόκληση για την Ελλάδα, ιδίως στις άγονες νησιωτικές περιοχές. Κύριες εθνικές προτεραιότητες για την αντιμετώπισή της περιλαμβάνουν την επικαιροποίηση του εθνικού σχεδίου

¹³⁷ LIFE IP 4 Natura - Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece. Βλ. http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6520

¹³⁸ 15.3: Έως το 2030, καταπολέμηση της απερίμωσης, αποκατάσταση υποβαθμισμένων γαιών και εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών που επηρεάζονται από την απερίμωση, την ξηρασία και τις πλημμύρες, και επιδίωξη της επίτευξης ενός κόσμου με μηδενική υποβάθμιση της γης.

δράσης κατά της ερημοποίησης¹³⁹, ώστε να αντικατοπτρίζονται οι νέες προκλήσεις, οι αναθεωρημένες στρατηγικές και οι επιχειρησιακοί στόχοι της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης (UNCCD¹⁴⁰), την ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων και κοινού σχεδιασμού με τις συμβάσεις του Ρίο (CBD¹⁴¹, UNFCCC¹⁴²), με στόχο τις συνέργειες για την καλύτερη απόδοση των πόρων και την προώθηση ολοκληρωμένων 'χωροταξικών' προσεγγίσεων, όπως η ΟΔΠΖ.

Η παύση της απώλειας βιοποικιλότητας, όπως προβλέπεται από τον υποστόχο 15.5¹⁴³, είναι μια βασική πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπιστεί επίσης στο πλαίσιο της "περιβαλλοντικής ευθύνης". Ένας από τους κύριους στόχους των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων στην Ελλάδα είναι να αποφευχθεί η απώλεια βιοποικιλότητας μέσω διοικητικών προστίμων και επιβολής της συμμόρφωσης για τους υπεύθυνους φορείς μέσω υποχρεωτικών προληπτικών ή διορθωτικών μέτρων για οποιαδήποτε επικείμενη ή ήδη προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία. Οι περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις διεξάγονται συνεχώς στη χώρα, στο πλαίσιο ενός Εθνικού Σχεδίου που παρακολουθείται από την Περιβαλλοντική Επιθεώρηση σε συνεργασία με τις αρμόδιες περιφερειακές αρχές. Μαζί λοιπόν και με το νόμο 4042/2012¹⁴⁴ για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, συνιστά αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» στην πράξη.

Για την προστασία και πρόληψη της εξαφάνισης των ειδών σύμφωνα με τον υποστόχο 15.5, η Ελλάδα αναπτύσσει Εθνική Τράπεζα Δασικού Γενετικού Υλικού, ενώ σε σχέση με τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση γενετικών πόρων στη γεωργία, διατηρείται το πλούσιο φυτογενετικό υλικό της χώρας σε εξειδικευμένες τράπεζες γονιδίων σε ιδρύματα, όπως το Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης, ο Ελληνικός

¹³⁹ Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, Ελληνικό προσχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της απερίμωσης, Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα, 2000: <https://www.itia.ntua.gr/el/docinfo/162/>

¹⁴⁰ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης (UNCCD): <https://www.unccd.int/>

¹⁴¹ Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, 1992: <https://www.cbd.int/>

¹⁴² Σύμβαση Πλαίσιο των ΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή, 1992: <https://unfccc.int/>

¹⁴³ 15.5: Ανάλυση επείγουσας και ουσιαστικής δράσης για τη μείωση της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων, την αποτροπή της απώλειας της βιοποικιλότητας καθώς και την προστασία και την πρόληψη, έως το 2020, της εξαφάνισης απειλούμενων ειδών.

¹⁴⁴ Νόμος υπ' αριθμ. 4042- ΦΕΚ 24/Α/13-2-2012 Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Οργανισμός Γεωργίας "Δήμητρα" και το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Αθηνών Χανιά (CIHEAM- AIC) στην Κρήτη.

Όσον αφορά τις βιώσιμες τουριστικές πρακτικές σε ορεινές περιοχές (υποστόχος 15.4¹⁴⁵), σύμφωνα με την πρόσφατη νομοθεσία το 2017, έχουν καθοριστεί συγκεκριμένες τεχνικές προδιαγραφές για τον σχεδιασμό, την κατασκευή και την συντήρηση διαδρομών και μονοπατιών πεζοπορίας στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας, προκειμένου να προωθηθούν βιώσιμες τουριστικές πρακτικές όπως κάμπινγκ και πεζοπορία που σέβονται το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της χώρας, ενισχύοντας ταυτόχρονα τους τοπικούς πληθυσμούς, διευρύνοντας την τουριστική περίοδο και προωθώντας παράλληλα τον πολιτιστικό τουρισμό και τα τοπικά προϊόντα διατροφής και τεχνών. Το ελληνικό κράτος υποστηρίζει οικονομικά την επεξεργασία προτάσεων για τη δημιουργία ολοκληρωμένων δικτύων μονοπατιών μέσω του Πράσινου Ταμείου, δημιουργώντας ένα ηλεκτρονικό μητρώο διαδρομών, στο οποίο λειτουργεί ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης ορεινών και άλλων περιβαλλοντικών οδών. Προς το παρόν, υπάρχουν ήδη 20 δίκτυα ολοκληρωμένων μονοπατιών και νέες διαδρομές προτείνονται συνεχώς, προσφέροντας σημαντικές ευκαιρίες για τη δημιουργία ενός ισχυρού και διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα.

Αναφορικά με τον υποστόχο 15.6¹⁴⁶, η Ελλάδα κύρωσε το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια¹⁴⁷ στο πλαίσιο της CBD για την δίκαιη κατανομή των ωφελειών που προκύπτουν από τη χρησιμοποίηση των γενετικών πόρων¹⁴⁸, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης πρόσβασης στους γενετικούς πόρους και της μεταφοράς τεχνολογίας. Ακολουθώντας ο υποστόχος 15.7¹⁴⁹, σύμφωνα με τη Σύμβαση

¹⁴⁵ 15.4: Έως το 2030, διασφάλιση της διατήρησης των ορεινών οικοσυστημάτων συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητάς τους, έτσι ώστε ενισχυθεί η ικανότητά τους να παράσχουν οφέλη απαραίτητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

¹⁴⁶ 15.6: Προαγωγή του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού των οφελών που προέρχονται από τη χρήση των γενετικών πόρων και προαγωγή της κατάλληλης πρόσβασης σε τέτοιους πόρους, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς.

¹⁴⁷ Ν. 4617/2019 (ΦΕΚ Α 88 - 10.06.2019) Κύρωση του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια σχετικά με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και τον δίκαιο και ισότιμο καταμερισμό των οφελών που απορρέουν από τη χρησιμοποίησή τους, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιοποικιλότητα και άλλες διατάξεις.

¹⁴⁸ Πρωτόκολλο της Ναγκόγια, Πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και καταμερισμός των οφελών που απορρέουν από τη χρησιμοποίησή τους. Βλ. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISUM%3A20110303_1

¹⁴⁹ 15.7: Ανάληψη άμεσης δράσης για τον τερματισμό της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της πανίδας, και την αντιμετώπιση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης παράνομων προϊόντων χλωρίδας και πανίδας.

CITES¹⁵⁰ και το Σχέδιο Δράσης για την Άγρια Ζωή της ΕΕ 2016-2020¹⁵¹, η Ελλάδα θέσπισε πρόσθετες διατάξεις εφαρμογής για τη CITES, συμπεριλαμβανομένου ενός συστήματος αδειοδότησης για τον έλεγχο στις διεθνείς μετακινήσεις απειλούμενων ειδών, καθώς και η Γενική Διεύθυνση Αστυνομίας στο πλαίσιο του Υπουργείου Εσωτερικών συνεργάζεται με την INTERPOL για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας κατά της άγριας ζωής και των δασών. Σε εθνικό επίπεδο, κάθε χρόνο εκδίδεται κανονιστική απόφαση για την περίοδο κυνηγιού και ένα πρόγραμμα προστασίας δασών, καθώς και ένα ετήσιο πρόγραμμα βελτίωσης και πρόληψης της παράνομης υλοτομίας.

Συμπεράσματα

Με την ανάδυση όλο και περισσότερων περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η κλιματική κρίση, κρίνεται απαραίτητη πλέον η ανάληψη μεγαλύτερων πρωτοβουλιών για την αντιμετώπισή τους προασπίζοντας την ευημερία και την ανάπτυξη με βιώσιμο τρόπο. Η βιώσιμη ανάπτυξη και οι στόχοι της μετέπειτα, παρουσιάζουν τους τρεις πυλώνες της ως ισότιμους και ισοδύναμους, προωθώντας την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας με τον ταυτόχρονο σεβασμό και προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Για αυτό καθίστατο σημαντική η ενασχόληση με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τους στόχους της στην παρούσα εργασία και πόσο μάλλον η μελέτη της χώρας στο εγχείρημα αυτό με χρονικό ορίζοντα το 2030.

Για πρώτη φορά στην Agenda 2030, η οποία αποτελεί συνέχεια και εξέλιξη των στόχων ανάπτυξης της χιλιετίας, διευρύνονται οι τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, χωρίς να υπάρχει ιεράρχηση των στόχων αλλά και με μεγάλη αλληλεξάρτηση μεταξύ αυτών. Θέτοντας στην παρούσα εργασία στο επίκεντρο τον περιβαλλοντικό πυλώνα των ΣΒΑ, μελετώντας τους στόχους 12, 14 και 15 της βιώσιμης ανάπτυξης αναδεικνύεται η σημασία του στη διαμόρφωση οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας, καθώς χωρίς την προστασία του δεν θα μπορέσουν να αναπτυχθούν οι άλλοι δυο πυλώνες, κάτι που προσδίδουν και οι ΣΒΑ. Το 2015 κατηγοριοποιήθηκε ο περιβαλλοντικός πυλώνας σε επιμέρους στόχους και

¹⁵⁰ Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=534&language=el-GR>

¹⁵¹ Σχέδιο Δράσης για την Άγρια Ζωή της ΕΕ 2016-2020: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0303_EL.html

όχι σε έναν όπως υπήρξε στους ΣΑΧ, προσδίδοντας μεγαλύτερη σαφήνεια και σημασία στην προστασία και την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος, σε πλήρη συνεργασία και αλληλεξάρτηση με την κοινωνική και οικονομική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Αναφορικά με την Ελλάδα, για τους συγκεκριμένους στόχους κι εφόσον έγινε βάσει της Εθνικής Έκθεσης Αξιολόγησης (2018) μια αναλυτική έρευνα και παρουσίαση των βασικών μηχανισμών ενσωμάτωσης των ΣΒΑ στις εθνικές πολιτικές και νομοθεσία, απόρροια τούτου είναι η επίτευξη του εμπλουτισμού του θεσμικού μηχανισμού της αλλά και των κυβερνητικών της πολιτικών για την καλύτερη υλοποίηση και εφαρμογή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία

Κείμενα Τεκμηρίωσης

UN General Assembly Resolution, United Nations Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 September 2015

UN General Assembly Resolution, United Nations Millennium Declaration, A/RES/55/2, 18 September 2000

UN General Assembly Resolution, The Future We Want, A/RES/66/288, 27 July 2012

UN General Assembly Resolution, Institutional arrangements to follow up the United Nations Conference on Environment and Development, A/RES/47/191, 29 January 1993

UN General Assembly Decision, Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals, A/67/L.48/Rev.1, 15 January 2013

UN General Assembly Resolution, Follow-up and review of the 2030 Agenda for Sustainable Development at the global level, A/RES/70/299, 29 July 2016

UN General Assembly Resolution, Format and organizational aspects of the high-level political forum on sustainable development, A/RES/67/290, 9 July 2013

UN General Assembly Resolution, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, A/RES/69/283, 3 June 2015

UN General Assembly Resolution, Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing and Development, A/RES/69/313, 27 July 2015

UNFCCC, Paris Agreement – Decision 1/CP.2, 22 April 2016

UNFCCC, United Nations Framework Convention on Climate Change, 1992

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001)264, 15.5.2001

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 15-16 Ιουνίου 2006, Doc. 10917/06

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2009) 400, 24.7.2009

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση σχετικά με την Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, COM(2010) 2020, 3.3.2010

Το Έβδομο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον έως το 2020: «Ενημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας» («7ο ΠΔΠ») - Απόφαση αριθ. 1386/2013/ΕΕ, 12 Νοεμβρίου 2013

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση σχετικά με τα Επόμενα Βήματα για ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλλον, COM (2016) 739.

Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Έγγραφο προβληματισμού - Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030, COM(2019) 22, 30.1.2019.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου - «Βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον: η ανταπόκριση της ΕΕ στην Ατζέντα του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη» 10370/17, Βρυξέλλες, 20 Ιουνίου 2017.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου - «Προς μια ολοένα και πιο βιώσιμη Ένωση έως το 2030» 8286/19, Βρυξέλλες, 9 Απριλίου 2019.
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ετήσια στρατηγική έκθεση για την υλοποίηση και την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ), A8-0160/2019, 4 Μαρτίου 2019.

Νόμος 4546/18 (ΦΕΚ 101 Α/18) Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ «περί θεσπίσεως πλαισίου για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό» και άλλες διατάξεις

Νόμος 4496/2017 (ΦΕΚ Α' 170/8-11-2017) Τροποποίηση του ν. 2939/2001 για την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων, προσαρμογή στην

Οδηγία 2015/720/ ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4440/2016 Ενιαίο Σύστημα Κινητικότητας στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, υποχρεώσεις των προσώπων που διορίζονται στις θέσεις των άρθρων 6 και 8 του ν. 4369/2016, ασυμβίβαστα και πρόληψη των περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων και λοιπές διατάξεις, (ΦΕΚ Α' 224/02.12.2016)

Κ.Υ.Α. 180036/952/2017 (ΦΕΚ Β 2812/10-8-2017) Η απόφαση για την επιβολή τέλους σε πλαστικές σακούλες

Ηλεκτρονικές πηγές

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης: <http://www.ggk.gov.gr/>

Ελληνική Πλατφόρμα Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης: <http://hellenicplatform.org/oi-17-stoxoi>

UN Sustainable Development Goals (SDG's): <https://sustainabledevelopment.un.org/ΣΒΑ>

UN Millenium Development Goals: <https://www.un.org/millenniumgoals/>

Συνδιάσκεψη Στοκχόλμης, 1972: <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/humanenvironment>

Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των ΗΕ για το Περιβάλλον (UNEP): <https://www.unenvironment.org/>

Convention on Biological Diversity: <https://www.cbd.int/history/>

United Nations Convention on Climate Change: <https://unfccc.int/>

United Nations Convention to Combat Desertification: <https://www.unccd.int/convention/about-convention>

Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, Aarhus, Denmark, 25 June 1998: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en

Commission on Sustainable Development (CSD):
<https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>

Global Environment Fund: <http://www.globalenvironmentfund.com/>

The Future We Want, Rio De Janeiro, 2012:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>

High Level Political Forum: <https://hellenicaid.mfa.gr/diethnes-plaisio-kai-anaptyxiaki-politiki/oie/hlpf-2019-politiko-phoroum-upselou-epipedou.html>

Millennium Development Goals: 2015 Progress Chart:
https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20PC%20final.pdf

Σχέδιο Δράσης για τον 21ο αιώνα, 1992:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Συνδιάσκεψη του Ρίο, 2012: <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>

Sustainable Development Goals KNOWLEDGE PLATFORM:
<https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs>

Official development assistance (ODA): <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>

Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, 1987:
https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUK-EwiKnfbV6-rnAhUCQhUIHbewCVYQFjABegQIAxAB&url=https%3A%2F%2Fsustainabledevelopment.un.org%2Fcontent%2Fdocuments%2F5987our-common-future.pdf&usg=AOvVaw293_rr5E8NxKhKDKPVja0e

European Commission, Environment Action Programme to 2020:
<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>

Partnership Agreement for the Development Framework 2014-2020 – Greece:
<https://www.msp-platform.eu/fundings/partnership-agreement-development-framework-2014-2020-greece>

Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000:
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR>

Σχέδιο Δράσης για την Άγρια Ζωή της ΕΕ 2016-2020:
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0303_EL.html

Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, Μάιος 2019: <http://www.ggk.gov.gr/?p=6550>

Οι εθνικές προτεραιότητες για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων:
http://www.ggk.gov.gr/?page_id=5537

Εθνική Στρατηγική για την κυκλική οικονομία, Δεκέμβριος 2018:
<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=R7N5HFvj2dM%3D&tabid=37&language=el-GR>

Ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία, Δεκέμβριος 2015: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0614&from=EN>

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων, Ιούνιος 2015:
<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=OI1lVu124Jk%3D&tabid=238&language=el-GR>

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων, Φεβρουάριος 2016:
<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=iHSECSHjFk8%3D&tabid=232&language=el-GR>

ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ:
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=533&language=el-GR>

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και η Θάλασσα 2014-2020:
http://www.moa.gov.cy/moa/opf/opf2014.nsf/index_gr/index_gr?OpenDocument

Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, Ελληνικό προσχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της απερίμωσης, Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα, 2000: <https://www.itia.ntua.gr/el/docinfo/162/>

Έντυπες πηγές

Ξενόγλωσσες

Άρθρα

Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Greece July 2018, General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs

Victor David G., Recovering Sustainable Development, Council on Foreign Relations, Vol. 85, No. 1 (Jan. - Feb., 2006), pp. 91-103, JSTOR <https://www.jstor.org/stable/>

Alexander E. R., Institutional Design for Sustainable Development, Liverpool University Press, The Town Planning Review, Vol. 77, No. 1 (2006), pp. 1-27, JSTOR <https://www.jstor.org/stable/40112663>

Ross A., Modern Interpretations of Sustainable Development, Wiley on behalf of Cardiff University, Journal of Law and Society, Vol. 36, No. 1, Economic Globalization and Ecological Localization: Socio-legal Perspectives, Μάρτιος 2009, pp. 32-54, JSTOR <https://www.jstor.org/stable/40206877>

Bent H., Towards evidence-based, quantitative Sustainable Development Goals for 2030, Σεπτέμβριος 2014. JSTOR [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61654-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61654-8)

Wagner L., Leone F., Lebada An., Risse N., Getting to 2030: Negotiating the Post-2015 Sustainable Development Agenda, Απρίλιος 2016. JSTOR <https://doi.org/10.1111/reel.12149>

Fousekis P. & Lekakis J., Greece's institutional response to sustainable development, Environmental Politics, 1997, 6:1, 131-152. JSTOR <https://doi.org/10.1080/09644019708414314>

Du Pisani J., Sustainable development – historical roots of the concept, Environmental Sciences, 2006, 3:2, 83-96. JSTOR
<https://doi.org/10.1080/15693430600688831>

Sachs J., From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals, 2012. JSTOR
http://www.grips.ac.jp/forum/IzumiOhno/lectures/2015_Lecture_texts/S16_From-SAX-to-SBA-Lancet-June-2012.pdf

Chasek P., Wagner L., Leone F., Lebada An., Risse N., Getting to 2030: Negotiating the Post-2015 Sustainable Development Agenda, RECIEL, 2016. JSTOR
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/reel.12149>

Brende B., Høie B., Towards evidence-based, quantitative Sustainable Development Goals for 2030, 2014. JSTOR
[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(14\)61654-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(14)61654-8/fulltext)

Jacobus A. Du Pisani, Sustainable development – historical roots of the concept, Environmental Sciences, 2006, 3:2, 83-96. JSTOR
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15693430600688831>

ROSENBAUM B., Making the Millennium Development Goals Sustainable: The Transition from ΣAX to the ΣBA, Harvard International Review, 2015, Vol. 37, No. 1, pp. 62-64. JSTOR
https://www.jstor.org/stable/pdf/43746174.pdf?ab_segments=0%252Fdefault-2%252Fcontrol&refreqid=excelsior%3A02fb15b91cd64a2767428bfaf302ef4b&seq=1#page_scan_tab_contents

United Nations (2014). Guide to Corporate sustainability Sharing a Sustainable Future United Nations Global Compact. JSTOR
https://www.unglobalcompact.org/docs/publications/UN_Global_Compact_Guide_to_Corporate_Sustainability.pdf N.Y

IUNC (2006) .The Future of Sustainability Re-thinking Environment and Development in the Twenty-first Century, W.M. Adams Professor of Conservation and Development, Department of Geography, University of Cambridge, UK Report

of the IUCN Renowned Thinkers Meeting, 29-31 January 2006.
<https://portals.iucn.org/library/node/12635>

Leadership Council of the Sustainable Development Solutions Network, editor. Framing Sustainable Development Goals. Sustainable Development Solutions Network, pp. 26–27, An Action Agenda for Sustainable Development: REPORT FOR THE UN SECRETARY-GENERAL, 2014. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep15862.8.

Ikuho M., *What Are Sustainable Development Goals?* Institute for Global Environmental Strategies, 2012. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep00768

SDSN Secretariat. *Framing Sustainable Development Goals, Targets, and Indicators*. Sustainable Development Solutions Network, 2014. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep16088.

Griggs D., An Integrated Framework for Sustainable Development Goals.” *Ecology and Society*, vol. 19, no. 4, 2014. JSTOR www.jstor.org/stable/26269703.

Waage J., Governing Sustainable Development Goals: Interactions, Infrastructures, and Institutions. Thinking Beyond Sectors for Sustainable Development, edited by Jeff Waage and Christopher Yap, Ubiquity Press, London, 2015, pp. 79–88. JSTOR www.jstor.org/stable/j.ctv3t5rcm.17.

Sustainable Development Solutions Network. Chapter 1: Getting to Know the Sustainable Development Goals. Sustainable Development Solutions Network, pp. 5–11, Getting Started with the Sustainable Development Goals: A Guide for Stakeholders, 2015. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep15866.5.

Edouard L. and Bernstein S., Challenges for Measuring Progress towards the Sustainable Development Goals. *African Journal of Reproductive Health / La Revue Africaine De La Santé Reproductive*, vol. 20, no. 3, 2016, pp. 45–54. JSTOR www.jstor.org/stable/26357114.

Alloisio I., The Sustainable Development Goals (SDGs) and Europe: Setting the Policy Context. Fondazione Eni Enrico Mattei (FEEM), Energy Poverty Alleviation

and Its Consequences on Climate Change Mitigation and African Economic Development, 2017, pp. 24–27. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep15163.7.

Bizikova L. and Pinter L., Indicator Preferences in National Reporting of Progress Toward the Sustainable Development Goals. International Institute for Sustainable Development (IISD), 2017. JSTOR www.jstor.org/stable/resrep17136.

Ελληνόγλωσσες

Άρθρα

Ραυτόπουλος Ευ., Όψεις της Διαδρομής του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από τη Στοκχόλμη στο Γιοχάνεσμπουργκ (1972-2002)

Σταρρά Ελ.- Στ., Αναπτυξιακή Στρατηγική Ευρώπη 2020- Στόχοι και Πρωτοβουλίες της ΕΕ για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης Ε.Β.Ε.Α, 2013.

Βιβλία

Ραυτόπουλος Ευ., Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση & Μεσόγειος ή Plus Ultra Ο κύκλος των Αποβλήτων, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014

Τσάλτας Γ., Μαυρογένης Σ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ., Περιβάλλον • Διεθνής Προστασία • Πολιτική • Δίκαιο • Θεσμοί, εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2017

Γρηγορίου Π, Σαμιώτης Γ., Τσάλτας Γρ.Ι. (1993). Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη-Νομική και Θεσμική Διάσταση. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Δημαδάμα Ζέφη (2008) Οικονομία-Ανάπτυξη –Περιβάλλον. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές Βιώσιμης Ανάπτυξης. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τσάλτας Γρ. Ι. (2010). Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος. Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τσάλτας Γρ.Ι., Κατσιμπάρδης Κων.(2004). Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Προοπτική. Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.

Τσάλτας Γρ.Ι , Μαυρογένης Στ., Μπούρτζης Τ., Ροδοθεάτος Γ.(2011). Η Γεωγραφία στις Διεθνείς Σπουδές. Εκδόσεις Σιδέρη , Αθήνα.

Τσάλτας Γρ. Ι., Πλατιάς Χαρ. (2010) Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον. Εκδόσεις Σιδέρη. Αθήνα.

Τσουμής, Γ. (2009). Συγκομιδή δασικών προϊόντων. Εκδόσεις Γαρταγάνης, Θεσσαλονίκη.